

มานุษยวิทยาการพยาบาล: ประสบการณ์ในการพยาบาลดวงชะตาบนพื้นที่สื่อสังคมออนไลน์ ในชีวิตประจำวันของชาวดิจิทัลไทย

ปณณทรีย์ เจียวิริยบุญญา¹

(Received: November 24, 2020; Revised: February 19, 2021; Accepted: June 25, 2021)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ประสงค์ในการศึกษา คือ 1) เพื่อศึกษาเชิงเปรียบเทียบประสบการณ์ของการใช้บริการทางโหราศาสตร์ การพยากรณ์ออนไลน์และความเชื่อทางไสยศาสตร์ในชีวิตประจำวันของชาวดิจิทัลไทยรุ่นใหม่ในจังหวัดกรุงเทพฯ และนครพนมว่ามีความแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร 2) เพื่อวิเคราะห์และทำความเข้าใจในความสำคัญและอิทธิพลของคุณค่าและความหมายของโหราศาสตร์ การพยากรณ์และความเชื่อทางไสยศาสตร์ในชีวิตประจำวันของชาวดิจิทัลไทยรุ่นใหม่ในจังหวัดกรุงเทพฯ และนครพนม 3) เพื่อศึกษาและทำความเข้าใจว่าเทคโนโลยีดิจิทัลส่งผลกระทบต่อรูปแบบของโหราศาสตร์และการพยากรณ์ บทความนี้ประยุกต์ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยเริ่มจากการเก็บแบบสอบถามแบบออนไลน์ จากนักศึกษามหาวิทยาลัย จำนวน 120 คน ซึ่งอาศัยในจังหวัดกรุงเทพฯ และนครพนม รวมถึงข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจาะลึก จำนวน 6 คน บทความนี้ประยุกต์ใช้กรอบแนวคิดทางมานุษยวิทยาการพยาบาลเพื่อทำการวิเคราะห์บทบาทและความสำคัญของการพยากรณ์และความเชื่อเรื่องโชครางในชีวิตประจำวันของนักศึกษามหาวิทยาลัยที่เคยเข้าร่วมการพยากรณ์ออนไลน์และการปฏิบัติตามรูปแบบความเชื่อที่หลากหลายผ่านสื่อสังคมออนไลน์ บทความวิจัยนี้อธิบายว่าเทคโนโลยีดิจิทัล โดยเฉพาะสื่อสังคมออนไลน์ได้เชื่อมโยงพลเมืองดิจิทัลรุ่นใหม่ในรูปแบบของเครือข่ายทางสังคมเสมือนจริง (Virtual Social Network) ที่มีบทบาทสำคัญต่อการปรับตัวและเปลี่ยนแปลงความหมาย รูปแบบและบทบาทหน้าที่ของการพยากรณ์ในชีวิตประจำวัน อินเทอร์เน็ตเป็นสื่อกลางของการถ่ายทอดและพัฒนารูปแบบใหม่ๆ ของโหราศาสตร์และการพยากรณ์ การพยากรณ์บนสื่อสังคมออนไลน์คือรูปแบบหนึ่งของนวัตกรรมทางความเชื่อที่สนองต่อความคาดหวังของชาวดิจิทัลรุ่นใหม่ที่ต้องการบริการทางศาสนาที่เป็นรูปธรรม เข้าใจได้ง่ายและมีความยืดหยุ่น อีกทั้งช่วยเติมเต็มความต้องการของชาวดิจิทัลในการสร้างความรู้สึกมั่นคง ปลอดภัย ความเป็นส่วนตัว และสร้างความมั่นใจว่าเขาสามารถควบคุมชีวิตตนเองได้ ประการสุดท้ายคือเทคโนโลยีการพยากรณ์ช่วยเปิดโอกาสให้ชาวดิจิทัลเข้าถึงข้อมูลเพื่อประกอบการตัดสินใจหรือได้รับทราบถึงทางเลือกในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวัน

คำสำคัญ: ความเชื่อ มานุษยวิทยาการพยาบาล เทคโนโลยีการพยากรณ์ การพยากรณ์ออนไลน์ พลเมืองดิจิทัล

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชามานุษยวิทยาวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม.

อีเมล: poonnatree@gmail.com

Anthropology of Divination: Thai Digital Natives' Everyday-life Divinatory Experiences via Social Media Platforms

Poonnatree Jiaviriyaboonya²

Abstract

This research paper has three main objectives: 1) to explore comparatively the experiences related to astrological and divinatory service with magical belief in the digital natives' everyday-life in Bangkok and Nakhon Phanom; 2) To analyze and understand importance and influence of values and meanings of astrology, divination and magical beliefs as reflected upon the digital natives living in Bangkok and Nakhon Phanom; 3) To study and examine how digital technology influences to the patterns of astrological and divinatory service. The research methods applied quantitative and qualitative approaches with using Anthropology of Divination as primary conceptual framework to conceptualize the contemporary meanings, roles, and functions of divination and the everyday-life beliefs as experienced by the university students. The research interlocutors are resided in Bangkok and Nakhon Phanom, which represent to urban and rural cultural areas respectively. The interlocutors share common socio-cultural values as digital natives due to their characteristics, behaviors and future viewpoints. Although social media is part of the students' everyday life activities, they participate to various forms of online divination while also following a range of magical belief. The quantitative data are deriving from 120 online surveys via Google Form. The quantitative data are conducted by in-depth interviews with 6 interviewees. They experience and perceive various meanings of divination, astrology, witchcraft, and other religious practices via online platforms. The research findings can support the previous scholars' argument saying that the re-enchantment of religious traditions, especially divinations and witchcrafts, have not faded out from the modern society. Such traditional practices are in fact increasing quantitatively and qualitatively in diverse patterns. Online divinations, in particular, fulfill the everyday-life desires of urban and rural digital natives. This paper argues that digital technology, especially the social media not only functioning as mediating role connecting individuals within a virtual social network but also innovating certain forms of beliefs that fulfilling needs and expectations of new digital natives. Urban and rural based digital natives also seek for particular type of religious service: concrete, understandable and flexible. Such digital emerging divinatory service can fulfil individuals' needs of security, safety, privacy and self-control. Last but not least, divinatory technology delivers various useful information, which offer directions and solutions to individuals solving their everyday-life problems.

Keywords: Beliefs, Anthropology of Divination, Divinatory Technology, Online Divination, Digital Native

² Lecturer, Department of Cultural and Tourism Anthropology, Faculty of Liberal Arts and Science, Nakhon Phanom University.
e-mail: poonnatree@gmail.com

บทนำ

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความเชื่อและแนวปฏิบัติทางศาสนา การพยากรณ์และไสยศาสตร์ที่หวนกลับมาได้รับความนิยมนี้อีกครั้งในสังคมสมัยใหม่ (Modernity) ถูกอธิบายผ่านมุมมองของนักวิชาการหลายท่านที่อภิปรายว่าความทันสมัยและระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมมาพร้อมกับความเบ่งบานและความหลากหลายของรูปแบบและปฏิบัติการของความเชื่อทางศาสนาในท้องถิ่น (Jackson, 1999; Camaroff & Camaroff, 2000; Taylor, 2004, 2007; Hefner 2010; Kitiarsa, 2012; Kanjanaphan, 2020) โดยเฉพาะในสังคมและวัฒนธรรมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แม้ว่าผู้คนในภูมิภาคนี้เผชิญหน้ากับ “ความทันสมัย” (modernity) กระแสโลกาภิวัตน์และระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม กระนั้นศาสนาและขนบธรรมเนียม ประเพณีดั้งเดิมยังคงมีความสำคัญและมีอิทธิพลในชีวิตประจำวันของพวกเขาในหลากหลายมิติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโหราศาสตร์และการพยากรณ์ดวงชะตาซึ่งนับเป็นส่วนหนึ่งของขนบธรรมเนียมประเพณีทางวัฒนธรรมแบบดั้งเดิม (cultural traditions) ที่ได้รับการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นและยังคงได้รับความนิยมนจากผู้คนในหลายพื้นที่ทางวัฒนธรรม

นับตั้งแต่ศตวรรษที่ 19 นักมานุษยวิทยาหลายท่านสนใจศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบ เทคนิค บทบาทและความหมายของการพยากรณ์และการทำนายดวงชะตาในหลากหลายพื้นที่ทางวัฒนธรรม โดยการประยุกต์ใช้กรอบแนวคิดทางมานุษยวิทยาอธิบายในมุมมองที่หลากหลาย อาทิเช่น การใช้กรอบแนวคิดปัญญาชนนิยม (Intellectualism) ในการอธิบายถึงรูปแบบของการพยากรณ์และไสยศาสตร์ในสังคมชนเผ่า เช่น ในกลุ่ม Azande ในทวีปแอฟริกาว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของการใช้ตรรกะและเหตุผลของคนในสังคมบุพกาลเพื่ออธิบายถึงความโชคร้ายที่แต่ละคนประสบในบริบทที่แตกต่างกัน (Evans-Pritchard, 1937, p.33) รวมถึงการทำความเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ของการพยากรณ์ในการเติมเต็มความรู้สึกทางจิตใจของปัจเจกในสภาวะการณ์ที่เผชิญกับความไม่แน่นอนและความกังวลใจ (Malinowski, 1979, p.36) หรือการทำความเข้าใจในเชิงโครงสร้างหน้าที่ของการพยากรณ์และไสยศาสตร์ว่ามีส่วนในการธำรงรักษาไว้ซึ่งคุณค่าพื้นฐานทางสังคม (Radcliffe-Brown, 1922, p.136) นอกจากนี้ยังมีการศึกษาเกี่ยวกับความหมายเชิงสัญลักษณ์ การสื่อสารระหว่างนักพยากรณ์และผู้รับคำแนะนำหรือกลุ่มลูกค้า (Turner, 1975, p.334) รวมถึงการพยากรณ์ในฐานะกระบวนการทางสังคมในการรักษาเสถียรภาพจิตใจจากภาวะความเจ็บป่วยและความทุกข์ใจ โดยอาศัยความทรงจำร่วมทางสังคมที่เกิดขึ้นในระหว่างการพยากรณ์ (Atkinson, 1987, pp.342-343)

กรอบแนวคิดทางมานุษยวิทยาข้างต้นถูกนำมาปรับใช้ในการศึกษาโหราศาสตร์และการพยากรณ์ในภูมิภาคเอเชีย (Cook, 1989; Reynolds, 2010; Li, 2014) งานเหล่านี้ได้อธิบายถึงรูปแบบและรายละเอียดขององค์ความรู้ทางด้านโหราศาสตร์และเทคนิคการพยากรณ์ รวมถึงความเชื่อเรื่องโชคชะตาและความเป็นสิริมงคลที่ปรากฏในสังคมและวัฒนธรรมไทย Cook (1989) และ นำเสนอเทคนิคการพยากรณ์ รวมถึงบทบาทหน้าที่ของนักพยากรณ์ในการนำเสนอประเด็นปัญหาทางสังคมและความกังวลทางศีลธรรม ในขณะที่ Reynolds (2010, pp.1-3) อีกรังยังอภิปรายถึงบทบาทและหน้าที่ของโหราศาสตร์ การพยากรณ์และไสยศาสตร์ในการตอบสนองต่อความต้องการของปัจเจกในทุกกลุ่มอาชีพ โดยเฉพาะชนชั้นนำในสังคมไทย

เมื่อสังคมไทยก้าวเข้าสู่ “ยุคดิจิทัล” ในบริบทการพัฒนาทางเทคโนโลยีที่ทันสมัย ส่งผลให้รูปแบบของการพยากรณ์มีความเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่นักพยากรณ์และกลุ่มลูกค้าสามารถปฏิสัมพันธ์แบบเผชิญหน้า (face to face) ไปสู่รูปแบบการให้บริการผ่านสื่อสังคมออนไลน์ (social media) โดยอาศัยเครือข่ายอินเทอร์เน็ตลูกค้าที่ต้องการขอคำปรึกษาจากนักพยากรณ์สามารถปรึกษาปัญหาต่างๆ ได้สะดวกรวดเร็วมากขึ้นในลักษณะ “real time” ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่สามารถขยายพรมแดนเข้ารับบริการการพยากรณ์ได้ในหลากหลาย

ช่องทาง อาทิเช่น การใช้แอปพลิเคชัน (applications) ใดๆก็ตาม จากการพัฒนาบรรณกรรมที่ผ่านมาพบว่ายังไม่มียุคสมัยมนุษยวิทยาคนใดเคยศึกษาในเรื่องของการพยากรณ์หรือการทำนายดวงชะตา หรือบริการทางโหราศาสตร์ในพื้นที่โลกไซเบอร์หรือผ่านสื่อสังคมออนไลน์ งานวิจัยที่ผ่านมา ส่วนใหญ่จะพูดถึงรูปแบบและเนื้อหาของศาสนาที่ถูกนำเสนอผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต หรือเรียกว่า “ศาสนาออนไลน์” (Online Religion) ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการฟื้นฟูขนบธรรมเนียมทางศาสนาแบบดั้งเดิมและเชื่อมต่อกับศาสนาแบบดั้งเดิมจากรุ่นสู่รุ่น และศาสนาออนไลน์ช่วยให้ปัจเจกสามารถก้าวข้ามข้อจำกัดของเวลา พื้นที่ทางภูมิศาสตร์และพื้นที่ทางสังคมได้

นอกจากนั้น อินเทอร์เน็ตทำให้การสื่อสารหรือปฏิบัติการทางศาสนามีความยืดหยุ่น ลื่นไหล อันนำไปสู่การนำพาให้ปัจเจกสามารถสร้างภูมิทัศน์ทางสังคมรูปแบบใหม่ และสร้างจินตนาการใหม่เกี่ยวกับโลกทางจิตวิญญาณและโลกทางวัตถุ (Campbell, 2013)

การหวนกลับมาของขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมทางศาสนา โดยเฉพาะโหราศาสตร์และการพยากรณ์ทั้งในชุมชนเมืองและชนบทของประเทศไทยนับตั้งแต่การเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจในปี พ.ศ.2540 (Kitiarsa, 2012; Hefner, 2010; Jackson, 1999) จนมาสู่ช่วงเวลาที่มีการพัฒนาของเทคโนโลยีดิจิทัลที่สร้างรูปแบบหรือเทคนิคการพยากรณ์หรือการทำนายดวงชะตาผ่านสื่อสังคมออนไลน์ มีรูปแบบที่หลากหลาย (The Young Matter, 2019) กระนั้นการศึกษาวิจัยทางมานุษยวิทยาที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบ ความหมายและรูปแบบของไสยศาสตร์และการพยากรณ์ในประเทศไทยที่ปรากฏในพื้นที่สื่อสังคมออนไลน์นั้นยังไม่ปรากฏให้เห็นมากนักในแวดวงวิชาการทั้งไทยและต่างประเทศ

ดังนั้น บทความวิจัยนี้มุ่งศึกษาเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีการพยากรณ์ดวงชะตาและเชื่อเรื่องโชครางในชีวิตประจำวันของนักศึกษามหาวิทยาลัยในพื้นที่เมืองและชนบท รวมถึงการทำความเข้าใจความหมายและรูปแบบการพยากรณ์ที่ปรับตัวและเปลี่ยนแปลงไปในยุคดิจิทัล ประสบการณ์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยซึ่งถูกจัดว่าเป็นชาวดิจิทัลไทยรุ่นใหม่ซึ่งเกิดและเติบโตมาพร้อมกับความเจริญเติบโตของเทคโนโลยีแบบก้าวกระโดด ด้วยนวัตกรรมปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence) ที่คอมพิวเตอร์มีความคล้ายคลึงมนุษย์มากขึ้น ระบบเครือข่ายได้ถูกใช้อย่างแพร่หลายและฉลาดมากขึ้น มีทักษะการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ที่จะนำไปใช้แก้ปัญหาหรือต่อยอดให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาทักษะของตัวเองในระยะยาวเรียนรู้ที่จะนำเทคโนโลยีมาใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของสถานการณ์และตอบสนองต่อการแก้ไขปัญหาในชีวิตการทำงานและชีวิตส่วนตัว (Perez-Escoda, Castro-Zubizarreta, & Fandos-Igado, 2016, pp.71-79) และสามารถนำเทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมความเป็นตัวเองและเพื่อสร้างความบันเทิงส่วนตัว (Kennedy & Fox, 2013, pp.65-79) มีชีวิตอยู่กับการเชื่อมต่อและการสื่อสารตลอดเวลา ด้วยเหตุนี้ชาวดิจิทัลรุ่นใหม่โดยเฉพาะในกลุ่มที่กำลังศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยอาจมีการเรียนรู้ที่จะใช้เทคโนโลยีมาเป็นส่วนหนึ่งในการค้นหาเส้นทางที่เหมาะสมของชีวิตตนเองในอนาคต และเมื่อหลักธรรมคำสอน พิธีกรรมหรือปฏิบัติการทางศาสนาในรูปแบบต่างๆ รวมถึงโหราศาสตร์และการพยากรณ์ถูกนำเสนอผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ชาวดิจิทัลรุ่นใหม่จึงเกิดความสนใจที่จะศึกษา เรียนรู้และนำเอาคำแนะนำ ข้อคิดหรือแรงบันดาลใจจากศาสนา โดยเฉพาะโหราศาสตร์และการพยากรณ์ที่ถูกนำเสนอผ่านเครือข่ายออนไลน์มาปรับใช้ในการแก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวัน

บทความนี้ต้องการตอบคำถามว่า 1) คุณค่าและความหมายของศาสนา โหราศาสตร์และการพยากรณ์มีผลต่อการดำเนินชีวิตของคนรุ่นใหม่อย่างไรผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล โดยเปรียบเทียบมุมมองของชาวดิจิทัลไทยรุ่นใหม่ใน “เมืองหลวง” ซึ่งเป็นตัวแทนของ “สังคมเมือง” (urban society) และ “เมืองรอง” ซึ่งเป็นตัวแทน

ของสังคมชนบท (rural society) ที่มีศักยภาพในการพัฒนาไปสู่ความเป็นเมือง³ 2) ชาวดิจิทัลไทยรุ่นใหม่ในเมืองหลวงและเมืองรองให้ความหมายและอธิบายถึงบทบาทหน้าที่ของการพยากรณ์ออนไลน์ที่ดำเนินการผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตได้อย่างไร เหมือนหรือแตกต่างไปจากรูปแบบดั้งเดิมของการพยากรณ์หรือไม่ อย่างไร ผู้วิจัยวิเคราะห์การปรับตัวและเปลี่ยนแปลงรูปแบบและความหมายของการพยากรณ์และความเชื่อในชีวิตประจำวันของชาวดิจิทัลไทยจากประสบการณ์ทางการพยากรณ์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของชาวดิจิทัลในพื้นที่จังหวัดกรุงเทพฯ และจังหวัดนครพนม ผู้วิจัยประยุกต์ใช้กรอบแนวคิดทางมานุษยวิทยาการพยากรณ์ (Anthropology of Divination) ซึ่งช่วยอธิบายพัฒนาการทางความคิดและชุดคำอธิบายของการพยากรณ์ทั้งในด้านของความหมายและบทบาทหน้าที่ที่ช่วยเป็นที่พึ่งให้แก่ปัจเจก รวมถึงการแสวงหาคำตอบของปัญหาหรือแนวทางในการตัดสินใจในสถานการณ์ที่เผชิญกับความเสี่ยงภัยที่เหนือการควบคุมของสมาชิกในชุมชนและบรรเทาความกังวลใจทางศีลธรรมในสังคม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาเชิงเปรียบเทียบประสบการณ์ของการใช้บริการทางโหราศาสตร์ การพยากรณ์ออนไลน์และความเชื่อทางไสยศาสตร์ในชีวิตประจำวันของชาวดิจิทัลไทยรุ่นใหม่ในจังหวัดกรุงเทพฯ และนครพนมว่า มีความแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร
2. เพื่อวิเคราะห์และทำความเข้าใจในความสำคัญและอิทธิพลของคุณค่าและความหมายของโหราศาสตร์การพยากรณ์และความเชื่อทางไสยศาสตร์ในชีวิตประจำวันของชาวดิจิทัลไทยรุ่นใหม่ในจังหวัดกรุงเทพฯ และนครพนม
3. เพื่อศึกษาและทำความเข้าใจว่าเทคโนโลยีดิจิทัลส่งผลอย่างไรต่อรูปแบบของโหราศาสตร์และการพยากรณ์

กรอบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

บทความนี้นำเสนอมุมมองแนวคิดทฤษฎี “มานุษยวิทยาการพยากรณ์” หรือ Anthropology of Divination ในฐานะที่เป็นกระบวนการหนึ่งที่สามารถทำความเข้าใจและอธิบายการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในสังคมไทย

1. Anthropology of divination มานุษยวิทยาการพยากรณ์

นักมานุษยวิทยาให้ความสนใจในการศึกษาการพยากรณ์ดวงชะตาและโหราศาสตร์ในหลายประเทศครอบคลุมหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์และเลือกอธิบายความเชื่อและเทคนิคพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องจากหลากหลายแนวคิดทฤษฎี (Evans-Pritchard, 1937; Radcliffe-Brown, 1922; 1979; Turner, 1975; Malinowski, 1979)

นักมานุษยวิทยาให้ความสนใจศึกษาเทคนิคการพยากรณ์รวมถึงโหราศาสตร์⁴ แขนงต่างๆ ในพื้นที่อาณาบริเวณภูมิรัฐศาสตร์ของภูมิภาคเอเชียและในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้งในประเทศไทยที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขและโดยการนำของรัฐบาลทหาร แม้กระทั่งในระบอบ

³ นิยามคำว่า “เมืองรอง” มาจาก “Less Visited Area” ซึ่งถูกอธิบายในฐานะที่ไม่ได้เป็นเมืองท่องเที่ยวหลัก หรือยังมีนักท่องเที่ยวเข้าไปไม่มากนัก ทำให้การกระจายรายได้ถึงชุมชนท้องถิ่นจึงแตกต่างกับเมืองท่องเที่ยวหลัก และในเมืองรอง มีนักท่องเที่ยวไปเยือนไม่ถึงปีละ 6 ล้านคน (Post Today 2562: <https://www.posttoday.com/life/travel/587425>)

⁴ บทความนี้ใช้คำว่า “การพยากรณ์” และ “การดูดวง” สลับกันในบริบทที่ต่างกัน ผู้เขียนใช้คำว่า “การพยากรณ์” ในบริบทของการใช้ภาษาที่เป็นทางการเพื่อวิเคราะห์หรืออธิบายพฤติกรรมกรรมการพยากรณ์ สำหรับคำว่า “การดูดวง” ผู้เขียนยังคงไว้ในกรณีที่เป็นคำเรียกหรือคำอธิบายของชาวดิจิทัลไทยซึ่งเป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลของทั้งสองพื้นที่ได้กล่าวถึงการพยากรณ์ในระดับที่ไม่เป็นทางการ

สังคมนิยมของประเทศเวียดนาม หรือในประเทศพม่าที่กำลังเข้าสู่กระบวนการขับเคลื่อนเข้าสู่ประชาธิปไตย และยังพบว่าภายหลังจากการปฏิวัติเขมรแดง (Khmer Rouge Revolution) ชาวกัมพูชาจากหลากหลาย อาชีพยังคงให้ความนิยมในการพยากรณ์และโหราศาสตร์ (Jackson & de la Perriere, 2020, pp.1-3)

ในงานของ Nerinda Cook (1989, pp.9-10) และ Geng Li (2014, pp.161-167) ศึกษาประสบการณ์ และเทคนิคการพยากรณ์ของนักพยากรณ์หรือหมอดูในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนจีนและในประเทศไทย งานเหล่านี้แม้มาจากการศึกษาโดยการลงภาคสนามในต่างพื้นที่และต่างยุคสมัย แต่กลับสะท้อน วัตถุประสงค์ที่คล้ายกันในการทำความเข้าใจบทบาทของความเป็นนักพยากรณ์มือชีพและการสร้างการยอมรับ จากประสบการณ์และองค์ความรู้ของของนักพยากรณ์ที่นำไปสู่การสถาปนาอำนาจของตนในสังคม รวมถึง ประสบการณ์และการรับรู้ของกลุ่มลูกค้าผู้รับบริการที่เชื่อมโยงกับความกังวลทางศีลธรรมของคนในสังคม

ในงานวิจัยทางมานุษยวิทยาของ Edoardo Saini (2018, pp.416-418) เสนอว่าความสัมพันธ์ระหว่าง หมอดูหรือนักพยากรณ์และกลุ่มลูกค้ามีความคล้ายคลึงกับวิถีของชาวพุทธในการสร้างจักรวาลทัศน์ของตน กล่าวคือในจักรวาลทัศน์ของศาสนาพุทธที่มีผู้ประกอบกิจกรรมทางศาสนาสามารถสวมบทบาทสำคัญในการ สถาปนาอำนาจประหนึ่งกษัตริย์ในการนำเสนอรูปแบบชุดความรู้ใดๆ ที่เหนือสามัญชน รูปแบบความสัมพันธ์เชิง อำนาจในพุทธศาสนาดังกล่าวที่เปิดโอกาสให้สามัญชนสถาปนาอำนาจในพื้นที่ของจักรวาลทัศน์ได้สร้างความตึง เครียดในกลุ่มสามัญชนด้วยกันและทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ลึกลับระหว่างสามัญชนกับสถาบันกษัตริย์

ในประเทศกัมพูชา ภายหลังจากการปฏิวัติเขมรแดง ประเทศเข้าสู่การฟื้นฟูและพัฒนาาระบบเศรษฐกิจ แบบทุนนิยมเสรี มีการเปลี่ยนแปลงฐานการผลิตจากภาคเกษตรไปสู่ภาคอุตสาหกรรม เกิดการย้ายถิ่นฐาน การศึกษาและการทำงานของคนในชนบทสู่เมืองหลวง นักศึกษามหาวิทยาลัยชาวกัมพูชาส่วนใหญ่ไม่ว่าเขาจะ เกิดในสังคมเมืองหรือชนบทและได้รับการศึกษาที่ทันสมัยในยุคดิจิทัล พวกเขาต่างตัดสินใจพึ่งพาการพยากรณ์ ดวงชะตาในสถานการณ์ที่พวกเขาต้องเผชิญกับความเสี่ยงภัยในสถานการณ์ที่ไม่สามารถควบคุมได้และเต็มไปด้วยความไม่แน่นอนที่ในการเข้าถึงทรัพยากรในสังคมเมืองหลวง⁵ พวกเขาให้ความสนใจและนิยมใช้บริการของ หมอดูเทคนิคต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเทคนิคการพยากรณ์โดยอาศัยพื้นฐานความรู้ทางโหราศาสตร์แบบตัวเลข เทคนิคไพ่ (ไพ่ป๊อกและไพ่ยิปซี) เทคนิคฮวงจุ้ยและการอ่านลายมือและเลือกพึ่งพิงการพยากรณ์ดวงชะตาด้วย เทคนิคที่หลากหลายในเวลาที่ต้องเผชิญกับความเสี่ยงภัย หรือในสถานการณ์ที่อยู่เหนือการควบคุม (Poonnatree, 2018, pp.207-208)

จากการสำรวจวรรณกรรมที่ผ่านมาข้างต้น สะท้อนว่าเราสามารถทำความเข้าใจโหราศาสตร์และการ พยากรณ์ในบริบทของการเมืองและวัฒนธรรมและในฐานะที่เป็นวิถีปฏิบัติในท้องถิ่นและโดยเฉพาะอย่างยิ่งเรา สามารถทำความเข้าใจโหราศาสตร์และการพยากรณ์ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน ของประชากรหลายกลุ่มช่วงอายุและอาชีพทั้งในสังคมเมืองและชนบท ดังนั้นบทความนี้ได้รับแรงบันดาลใจ จากนักมานุษยวิทยาในต้นศตวรรษที่ 20 ในการศึกษาเกี่ยวกับบทบาท หน้าที่และความหมายเชิงสัญลักษณ์ ของโหราศาสตร์และการพยากรณ์ ในขณะเดียวกันยังให้ความสำคัญกับอิทธิพลของเทคโนโลยีดิจิทัลที่ส่งผลต่อ

⁵ จากข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยพบว่านักศึกษาระดับมหาวิทยาลัยคือตัวแทนของกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่มีความฝันและความหวังที่จะยกระดับสถานภาพทาง สังคมและเศรษฐกิจให้สูงขึ้น แม้ว่าพวกเขาจะได้รับโอกาสทางการศึกษาที่ทันสมัย และด้วยปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจระหว่างชนบทและ เมือง นักศึกษาอพยพชาวกัมพูชาความกังวลของปัจเจกต่อสถานการณ์ที่มีความไม่แน่นอนรวมถึงแรงปรารถนาใฝ่หาความสำเร็จ แต่ก็เกิดความรู้สึก กลัวและกังวลว่าจะไม่สามารถเข้าถึงแหล่งทรัพยากรทางเศรษฐกิจ (Poonnatree, 2018)

รูปแบบ กระบวนการสื่อสารและการตีความของโหราศาสตร์และการพยากรณ์ ตลอดจนความเชื่อในชีวิตประจำวันที่ถูกนำเสนอในโลกออนไลน์

อย่างไรก็ดีงานศึกษาวิจัยทางชาติพันธุ์วรรณาร่วมสมัยทั้งในและต่างประเทศที่ผ่านมายังไม่พบว่ามียานขึ้นใดที่อธิบายถึงความเชื่อ พิธีกรรมและปฏิบัติการทางศาสนาซึ่งรวมถึงโหราศาสตร์ การพยากรณ์และในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยี เช่น คอมพิวเตอร์และเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเข้ามามีบทบาทสำคัญในการนำเสนอหรือผลิตรูปแบบทางศาสนาในลักษณะที่สามารถเชื่อมโยงผู้คนในสังคมในลักษณะข้ามรัฐและข้ามพรมแดน

2. ศาสนาออนไลน์ (Online Religion)

Sørensen (2013, p.181) อภิปรายว่า การพยากรณ์จัดเป็นรูปแบบทางศาสนาที่เหมาะสมที่สุดที่สามารถดำเนินการบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเพราะสามารถดำเนินการพยากรณ์โดยปราศจากอารมณ์ความรู้สึกและจิตไร้สำนึกของปัจเจก แม้ว่ารูปแบบของการพยากรณ์ที่กระทำการผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่เชื่อมต่อกันจนกลายเป็นสังคมในโลกเสมือนจริงจะไม่สามารถส่งผ่านพลังทางจิตวิญญาณของมนุษย์ได้และถูกมองว่ามีความน่าเชื่อถือน้อยกว่าการพยากรณ์แบบดั้งเดิม อย่างไรก็ตาม Sørensen (2013, pp.182-188) อภิปรายว่า การพยากรณ์ ออนไลน์อนุญาตให้มีการส่งผ่านลักษณะ “ความเหนือมนุษย์” (superhuman) ทั้งนี้ Sørensen (2013) อธิบายเพิ่มเติมว่ารูปแบบของการพยากรณ์ดวงชะตาแบบดั้งเดิมที่ได้รับความนิยมในหลายประเทศมีรูปแบบ การพยากรณ์และการตีความมีลักษณะของ “การใช้เหตุผลแบบอุปนัย” และอาจกล่าวได้ว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของเทคโนโลยีสารสนเทศ กล่าวคือมีข้อมูลที่ถูกนำเข้าสู่กระบวนการประมวลผล และข้อมูลส่วนนั้นถูกนำออกมาแสดงในเชิงผลลัพธ์และระหว่างนั้น มีกระบวนการเข้าและดึงเอาข้อมูลออกมาแบบสุ่ม Sørensen (2013) พยายามวิเคราะห์รูปแบบของกระบวนการทำงานของการพยากรณ์ในหลายกลุ่มวัฒนธรรมและชี้ให้เห็นว่าในรูปแบบที่หลากหลายนั้นมีความคล้ายคลึงกัน สามประการ ประการแรก คือ มีการทดลองหรือการสังเกตในเหตุการณ์ หรือสิ่งใด ๆ ที่เกิดขึ้นแบบที่ไม่สามารถคาดการณ์ได้ ประการที่สอง คือ มีคู่มือที่มีข้อความต้นแบบที่ใช้เป็นตัวอย่างในการอธิบายและองค์ประกอบที่สาม คือ มีการตีความในลักษณะเฉพาะเจาะจง ซึ่งมีความสอดคล้องกับบริบทของปัญหาหรือสถานการณ์เฉพาะที่ถูกค่าเผชิญอยู่ ณ ขณะนั้น และด้วยคุณลักษณะของกระบวนการพยากรณ์ที่คล้ายคลึงกันดังกล่าวสะท้อนกระบวนการแปลงผลลัพธ์ในความหมายของสัญลักษณ์หรือสัญลักษณ์ของการพยากรณ์ของบางเทคนิค ซึ่งไม่ได้อาศัยหรือให้ความสำคัญกับกระบวนการต่อรองระหว่างนักพยากรณ์และกลุ่มลูกค้าการพยากรณ์ในเทคนิคดังกล่าวจึงมีความเหมาะสมที่จะถูกนำเสนอในสื่อสังคมออนไลน์หรือบนพื้นที่ดิจิทัล

จากการทบทวนกรอบแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยทางมานุษยวิทยาการพยากรณ์ที่ผ่านมาได้อธิบายถึงรูปแบบหรือเทคนิคของการพยากรณ์ที่สัมพันธ์กับความเชื่อ มุมมองและแนวคิดในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาหรือข้อกังวลใจทางศีลธรรม การสื่อสารระหว่างสมาชิกในสังคมรวมถึงบทบาทหน้าที่ของการพยากรณ์ในการบริหารจัดการความขัดแย้งในสังคม อย่างไรก็ตาม ยังไม่พบว่ามีงานวิจัยทางมานุษยวิทยาในประเทศไทยที่ศึกษาและอธิบายรูปแบบและความหมายของการพยากรณ์ที่มีการปรับตัวและเปลี่ยนแปลงไปในยุคดิจิทัล โดยเฉพาะอย่างยิ่งประสบการณ์ในการพยากรณ์ดวงชะตาของชาวดิจิทัลที่มีเทคโนโลยีเป็นตัวแปรสำคัญในการผลิตและพัฒนาารูปแบบใหม่ๆ ของเทคนิคโหราศาสตร์และการพยากรณ์

3. รูปแบบความเชื่อ ศาสนาและคุณธรรมของชาวดิจิทัลไทย

ข้อเสนอจากงานวิจัยในต่างประเทศข้างต้นสอดคล้องกับข้อค้นพบของงานวิจัย โดย Thianthai (2020) ที่กล่าวว่าเทคโนโลยีจะมีอิทธิพลต่อการแสดงออกถึงพฤติกรรม ทักษะ วิถีชีวิต รวมถึงการสร้างและการแสดงออกถึงตัวตนของชาวดิจิทัลไทย⁶ เทคโนโลยีดิจิทัลกลายเป็นแรงบันดาลใจสำคัญที่ส่งผลต่อการรับรู้ถึงโลกปัจจุบัน รวมถึงการตั้งความหวังและความฝันต่อโลกอนาคตรวมถึงกลายเป็นมาตรวัดในการประเมินศักยภาพของตนให้พร้อมรับกับตลาดแรงงานและเป็นเครื่องมือในการสื่อสารถึงความต้องการของคนในสังคม อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงไปถึงเรื่องศาสนา อันได้แก่ หลักธรรมคำสอนรวมถึงธรรมเนียมปฏิบัติทางศาสนาบางประการไม่ได้มีผลทางตรงในการประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญจนนำไปสู่การสร้าง อัตลักษณ์ของชาวดิจิทัล เช่น ไม่พบว่าชาวดิจิทัลมีการแสดงออกถึงความกลัว ความฝันและความหวังเกี่ยวกับชีวิตตนเองหรือสังคมไทยในอนาคตที่มีความสัมพันธ์หรือเชื่อมโยงกับความเชื่อแนวคิดหรือพิธีกรรมทางศาสนาในขณะเดียวกัน ชาวดิจิทัลมองว่าเทคโนโลยีที่ทันสมัยสามารถช่วยให้พวกเขาหลุดพ้นจากความกลัวเหล่านั้น

ทั้งนี้ Thianthai (2020, pp. 267-269)⁷ ศึกษาและอธิบายถึงการปรับตัวของชาวดิจิทัลไทยที่กำลังศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย มีการปรับตัวในมุมมองและทัศนคติต่ออนาคตรวมถึงรูปแบบองค์ความรู้และกระบวนการเรียนรู้ ทักษะในการประกอบวิชาชีพ รวมถึงการประกอบสร้างอัตลักษณ์รุ่นที่สัมพันธ์กับค่านิยมและคุณธรรมที่เปลี่ยนแปลงไป ในงานวิจัยดังกล่าวเสนอมุมมองใหม่ในการทำความเข้าใจกลุ่มประชากรไทยที่เกิดและเติบโตในยุคดิจิทัลในฐานะที่พวกเขาเป็น “ชาวดิจิทัล” (Digital Native) ซึ่งหมายถึง “ผู้ที่เกิดในยุคดิจิทัล เป็นบุคคลที่มีการใช้เทคโนโลยี คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตเพื่อค้นหาข้อมูลทางการศึกษา การทำงานหาความรู้และรับรู้ข่าวสาร” ในขณะที่เทคโนโลยีมีผลต่อการแสดงออกของพฤติกรรม ทักษะ วิถีชีวิตและตัวตนของชาวดิจิทัล กระนั้น ชาวดิจิทัลไทยที่กำลังศึกษาในสถาบันอุดมศึกษากลับไม่ปฏิเสธความเชื่อหรือพิธีกรรมที่มีรากฐานมาจากหลักธรรมคำสอนทางศาสนา เช่น คำอธิบายเรื่องคุณธรรมว่าด้วยความกตัญญู กตเวทินั้นมีความสัมพันธ์กับกฎแห่งกรรมอันเชื่อมโยงกับคุณธรรม ซึ่งเป็นพื้นฐานของการแสดงออกถึงความกลัว ความฝันและความหวังของชาวดิจิทัลรุ่นใหม่ (Thianthai, 2020. pp.298-299) ในขณะเดียวกันระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมได้มีอิทธิพลต่อฐานความคิด ทักษะของชาวดิจิทัลรุ่นใหม่ในการประเมินศักยภาพของตนเองในการค้นหาวิถีทางที่จะนำพาชีวิตตนไปสู่ความสำเร็จที่หวังและฝันไว้ พร้อมกับความพยายามค้นหาแนวทางที่หลากหลายในการลดทอนความกลัวและบริหารจัดการความเสี่ยงและความไม่แน่นอนที่เกิดขึ้น

เมื่อชาวดิจิทัลต้องเผชิญกับสถานการณ์วิกฤตที่เหนือการควบคุมหรือเกินกำลังศักยภาพที่พวกเขาจะสามารถจัดการกับปัญหาที่ประสบในชีวิตประจำวัน การพยากรณ์ดวงชะตากลายเป็นแนวทางหนึ่งที่ชาวดิจิทัลไทยรุ่นใหม่บางกลุ่มเลือกนำมาใช้ทำความเข้าใจสภาพความเป็นจริงที่เผชิญในชีวิตทั้งในในอดีต ปัจจุบันและอนาคตและได้ทวีความสำคัญมากขึ้น

⁶ ทั้งนี้ ชาวดิจิทัลไทยในเมืองหลวงและเมืองรองยังมีการยอมรับและสืบทอดค่านิยม คุณธรรมและวิถีปฏิบัติดั้งเดิมของสังคมไทยบางประการ อาทิเช่น ความกตัญญู (Thianthai, 2020)

⁷ Thianthai (2020. p.2) อธิบายเพิ่มเติมว่า “ชาวดิจิทัล” ยังครอบคลุมถึงกลุ่มประชากรวัยแรงงานและวัยที่กำลังเข้าสู่วัยแรงงาน ได้แก่ กลุ่มเจนเนอเรชันวาย (Generation Y) หรือผู้ที่เกิดในช่วงปี พ.ศ. 2524-2543 และกลุ่มเจนเนอเรชันซี (Generation Z) หรือผู้ที่เกิดในช่วงปี พ.ศ. 2544 เป็นต้นไป

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

เนื่องด้วยบทความนี้ต้องการทำความเข้าใจกระแสความนิยมของการพยากรณ์ของชาวดิจิทัลไทยในภาพรวม รวมถึงการวิเคราะห์ถึงประสบการณ์ที่สะท้อนทัศนคติและมุมมองของชาวดิจิทัลต่อการพยากรณ์ดวงชะตา เนื่องจากในช่วงเวลาที่ทำการเก็บข้อมูลมีการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา (COVID-19) ผู้วิจัยจึงอาศัยสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) เป็นเครื่องมือสำคัญในการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์เจาะลึก ผู้วิจัยประยุกต์ใช้เทคนิคการวิจัยโดยใช้แบบสอบถามออนไลน์ (Online Survey) โดยใช้โปรแกรม (Google Form) จำนวน 120 คน ประกอบไปด้วยเพศชาย 34 คน เพศหญิง 86 คน และเทคนิคการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) และแบบเจาะลึก (In-depth Interview) จำนวน 6 คน แบ่งเป็นชาย 3 คน หญิง 3 คน โดยเลือกเก็บข้อมูลจากกลุ่มประชากรชาวดิจิทัลรุ่นใหม่ตอนปลายซึ่งเป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบจงใจ (purposive sampling) ประชากรกลุ่มนี้กำลังศึกษาอยู่ในระดับมหาวิทยาลัย ซึ่งมีอายุระหว่าง 19-23 ปี ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่กรุงเทพมหานครและจังหวัดนครพนม ผู้วิจัยเลือกศึกษาในสองพื้นที่การวิจัยนี้เป็นเพราะทั้งสองพื้นที่มีความแตกต่างกันทั้งในด้านภูมิศาสตร์ การพัฒนาและการกระจายรายได้ทางเศรษฐกิจ พื้นฐานทางวัฒนธรรมรวมถึงสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของกลุ่มประชากรที่ทำการศึกษามันทั้งสองพื้นที่จะมีความแตกต่างในหลายมิติแต่จุดร่วมที่คล้ายคลึงกันคือกลุ่มประชากรดิจิทัล รุ่นใหม่ที่กำลังศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยนั้นต่างมีการปรับตัวเข้ากับเทคโนโลยีดิจิทัล และพวกเขาได้สร้างและแสดงออกถึงอัตลักษณ์รุ่นที่เป็นผลจากการเรียนรู้เทคโนโลยีดิจิทัลและในขณะที่เดียวกันพวกเขายังคงรักษาไว้ซึ่งหลักคุณธรรมบางประการที่มีรากฐานมาจากพุทธศาสนา ดังนั้นในห้วงเวลาที่พวกเขาเกิดความกลัว หรือตั้งความหวังและความฝัน พวกเขาจึงมีการแสวงหาองค์ความรู้จากเทคโนโลยีดิจิทัลที่ทันสมัยและหลักคุณธรรมทางศาสนาที่มีการตีความใหม่ให้เหมาะสมกับบริบทของยุคสมัย ดังนั้น ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจาะลึกสามารถนำมาเชื่อมโยงและวิเคราะห์ในเชิงเปรียบเทียบกับข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม เพื่อทำความเข้าใจในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ ทัศนคติ มุมมองและประสบการณ์และของชาวดิจิทัลทั้งในภาพรวมและในเชิงลึกที่สะท้อนถึงความหมายและบทบาทของการพยากรณ์ในชีวิตประจำวันของชาวดิจิทัลรุ่นใหม่ทั้งในพื้นที่ชุมชนเมืองและในพื้นที่เมืองรองที่ยังสะท้อนวัฒนธรรมของสังคมชนบท

ในการเก็บแบบสอบถามผ่าน Google Form ผู้วิจัยเลือกใช้คำถามปลายเปิดจากคำถามทั้งหมดสองคำถามคือ “ท่านเคยมีประสบการณ์การดูดวงและการพยากรณ์แบบออนไลน์หรือไม่ ลักษณะใดบ้าง” และ “ท่านคิดว่าการดูดวงหรือการพยากรณ์ดวงชะตาแบบออนไลน์เป็นที่พึงทางจิตใจ ช่วยในการตัดสินใจแก้ไขปัญหา รวมถึงการวางแผนชีวิตในอนาคตของท่านหรือไม่ อย่างไร” ทั้งนี้ การเก็บข้อมูลในเชิงปริมาณจากการเก็บแบบสอบถามช่วยให้ผู้วิจัยมีความเข้าใจในทัศนคติ ความเชื่อ พฤติกรรมและประสบการณ์ โดยภาพรวมของชาวดิจิทัลรุ่นกลางโดยเปรียบเทียบทั้งสองพื้นที่ และนำไปสู่การสร้างสมมติฐานได้เบื้องต้นว่ากลุ่มตัวอย่างประชากรชาวดิจิทัลไทยที่กำลังศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยในพื้นที่ชุมชนเมืองในกรุงเทพฯ และในสังคมชนบทของนครพนม เคยมีประสบการณ์ในการดูดวงหรือการทำนายดวงชะตา ทั้งรูปแบบที่เข้ารับการพยากรณ์จากนักพยากรณ์โดยตรงและการพยากรณ์แบบออนไลน์ ซึ่งผู้ให้ข้อมูลสะท้อนว่าเคยมีประสบการณ์การพยากรณ์ที่มีความแตกต่างและความคล้ายคลึงกันระหว่างสองกลุ่มการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามแบบออนไลน์ผ่านโปรแกรม “Google Form” โดยใช้คำถามปลายเปิด พบว่า กลุ่มตัวอย่างชาวดิจิทัลที่กำลังศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย ทั้งในพื้นที่กรุงเทพฯ และนครพนม เคยมีประสบการณ์การดูดวงและการพยากรณ์ทั้งแบบเผชิญหน้ากับนักพยากรณ์โดยตรงและการดูดวงแบบออนไลน์ โดยพบว่า ชาวดิจิทัลที่กำลังศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยในกรุงเทพฯ เคยมีประสบการณ์พยากรณ์แบบออนไลน์ จำนวน 48 คน จากประชากรทั้งหมด 60 คน คิดเป็นร้อยละ 80 ในขณะที่กลุ่มประชากรในพื้นที่จังหวัดนครพนม เคยมีประสบการณ์พยากรณ์ออนไลน์ จำนวน 36 คน จากประชากรทั้งหมด 60 คน คิดเป็นร้อยละ 60 นอกจากนี้ยังพบว่ากลุ่มตัวอย่างประชากรชาวดิจิทัลที่กำลังศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยในสองพื้นที่การวิจัย มีประสบการณ์ดูดวงชะตาออนไลน์ผ่านช่องทางสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) ที่แตกต่างกันหลากหลาย เช่น Google, IG (Instagram), Line, Twitter รวมถึงเพจเฟซบุ๊ก (Facebook Page) เว็บไซต์ (Website) เช่น Sanook (www.sanook.com) เว็บไซต์ “myhora” (www.myhora.com) และแอปพลิเคชันไลน์ (Line Application) เช่น “Line ดูดวง^๘ และผ่านช่อง Youtube นอกจากนี้ทั้งสองกลุ่มประชากรให้ความสนใจในการพยากรณ์เทคนิคิปชื้อออนไลน์ (ไพ่ทาโร่ต์) เชื่อมชื้อออนไลน์ รวมถึงพยากรณ์ตามวัน-เดือน-ปีเกิด ตามจักรราศีหรือปีนักษัตร รวมถึงการเช็คดวงชะตารายวัน รายเดือน หรือรายปีซึ่งกลุ่มประชากรที่สนใจสามารถกรอกรายละเอียดได้ด้วยตนเอง หรือจากการเสี่ยงทายโดยเทคนิคเชื่อมชื้อ นอกจากนี้ยังพบว่านักศึกษาบางคนติดตามอ่านรายละเอียดของการทำนายดวงชะตาจากสื่อสังคมออนไลน์ เช่น Facebook ที่มีผู้แบ่งปันข้อมูล หรือแชร์ (share) ต่อๆ กันมารวมถึงการพยากรณ์ดวงชะตาผ่านการถ่ายทอดสดจากเฟซบุ๊ก (Facebook Live) ซึ่งเปิดโอกาสให้นักศึกษาสามารถพูดคุยหรือถามคำถามนักพยากรณ์ได้โดยตรง

วิเคราะห์และอภิปรายผลการวิจัย

1. ประสบการณ์การใช้บริการทางโหราศาสตร์ การพยากรณ์ออนไลน์ในชีวิตประจำวันของชาวดิจิทัลไทยรุ่นใหม่ในจังหวัดกรุงเทพฯ และนครพนมนั้นมีความแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

จากการสัมภาษณ์เจาะลึกกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นชาวดิจิทัลไทยที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพฯ และนครพนม พบว่าประสบการณ์ทางศาสนาและการพยากรณ์ของชาวดิจิทัลไทยถูกสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ทั้งในกรุงเทพฯ และนครพนมมีความคล้ายคลึงกัน ชาวดิจิทัลทั้งสองกลุ่มเคยมีประสบการณ์พยากรณ์ดวงชะตาทั้งแบบเผชิญหน้าโดยตรงและแบบออนไลน์ และผู้ให้ข้อมูลทุกคนสะท้อนมุมมองที่ชัดเจนเมื่อกล่าวถึงความแตกต่างของรูปแบบการพยากรณ์ทั้งสองรูปแบบ ทั้งนี้ผู้ให้ข้อมูลให้ความสนใจและนิยมการพยากรณ์ทั้งแบบเผชิญหน้าโดยตรงและแบบออนไลน์ อย่างไรก็ตาม การพยากรณ์ทั้งสองรูปแบบมีจุดเด่นและจุดด้อยแตกต่างกัน กล่าวคือการพยากรณ์แบบเผชิญหน้าโดยตรงนั้นมีความน่าเชื่อถือมากกว่าการพยากรณ์ออนไลน์ รวมถึงการที่ได้ปรึกษากับนักพยากรณ์

^๘ ไลน์ดูดวง (LINE ดูดวง) เป็นบริการดูดวงในรูปแบบต่างๆ จาก LINE Official Account เช่น ดูดวงรายวัน ดูดวงตามราศีเกิด ดูดวงด้วยไพ่ทาโร่ต์เสี่ยงทายด้วยไม้เชื่อมชื้อ ดูดวงจากเบอร์มือถือ ดูถูกษ์สำหรับโอกาสต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น งานแต่งงาน ขึ้นบ้านใหม่ เคล็ดลับเสริมดวง พร้อมบทความอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับดวงจากโหราศาสตร์ในประเทศไทย ทั้งนี้ ผู้ใช้บริการสามารถรับ บริการดูดวงฟรี โดยการตั้งค่าโปรไฟล์เพื่อดูดวงได้ง่ายๆ โดยระบุ วันเกิด ราศี เพศ พร้อมเลือกเรื่องที่สนใจ เช่น การเงิน การงาน ความรัก สุขภาพ และยังสามารถเลือกรับคำทำนายอัตโนมัติแบบรายวัน หรือรายสัปดาห์ได้อีกด้วย (https://www.lineofficialaccount.com/what_is_line_horoscope.php; เข้าถึงข้อมูลวันที่ 24 เมษายน 2563)

โดยตรงนั้น มีโอกาสได้ถามคำถามเกี่ยวกับประเด็นปัญหาส่วนตัวในลักษณะเฉพาะเจาะจงโดยละเอียดมากกว่า ในขณะที่การพยากรณ์ผ่านสื่อออนไลน์นั้นมีความสะดวก รวดเร็ว ประหยัดค่าใช้จ่าย

ในขณะที่ชาวดิจิทัลรุ่นใหม่ที่กำลังศึกษาและอาศัยใน “เมืองหลวง” อย่างกรุงเทพมหานครซึ่งเป็นตัวแทนของสังคมเมืองที่เป็นศูนย์กลางแห่งความเจริญและความทันสมัยหลากหลายด้าน ทั้งในมิติทาง เศรษฐกิจ การศึกษาและเทคโนโลยี ชาวดิจิทัลที่กำลังศึกษาและอาศัยในพื้นที่จังหวัดนครพนมที่ถูกจัดว่าเป็น “เมืองรอง” ที่ยังคงพบเห็นคนในท้องถิ่นมีวิถีชีวิตแบบชนบทแต่มีศักยภาพที่จะพัฒนาไปสู่ความเป็นเมือง แม้ว่าทั้งสองกลุ่มประชากรชาวดิจิทัลตอนปลายที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับมหาวิทยาลัยจะเกิดและเติบโตในพื้นที่ที่แตกต่างกัน ทั้งสองกลุ่มต่างได้รับการศึกษาและได้รับโอกาสในการเข้าถึงแหล่งทรัพยากรและเทคโนโลยีที่ทันสมัย กระนั้น ประชากรดิจิทัลทั้งสองพื้นที่ยังมีความเชื่อและประยุกต์ใช้เทคนิคการพยากรณ์เพื่อเป็นช่องทางหนึ่งในการทำความเข้าใจกับสภาพความเป็นจริงที่พวกเขาเผชิญทั้งในอดีต ปัจจุบันและอนาคต ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับข้อเสนอของนักวิชาการหลายท่าน (Jackson, 1999; Camaroff & Camaroff 2000; Taylor, 2004, 2007; Hefner, 2010; Kitiarsa, 2012; Kanjanaphan, 2020) ที่ได้อภิปรายว่าศาสนาและความเชื่อในท้องถิ่นดั้งเดิม ทั้งหลักธรรมคำสอนและธรรมเนียมปฏิบัติโดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับโหราศาสตร์ การพยากรณ์ ไสยศาสตร์และความเชื่อในการนับถือบูชาผีและวิญญาณบรรพบุรุษไม่ได้เลือนหายไปนในสังคมที่มีการพัฒนาสู่ความทันสมัย ในทางตรงกันข้ามรูปแบบความเชื่อในท้องถิ่นดังกล่าวกลับได้รับความนิยมเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในสังคมที่ถูกขับเคลื่อนด้วยเศรษฐกิจแบบทุนนิยม อีกทั้งกระแสโลกาภิวัตน์ได้ทำให้เกิดการพัฒนาและการขยายตัวของเทคโนโลยีดิจิทัลที่แผ่อาณาบริเวณครอบคลุมไปถึงพื้นที่ของศาสนาและความเชื่อในท้องถิ่นที่มีความแตกต่างหลากหลาย

เมื่อเปรียบเทียบประสบการณ์ในการพยากรณ์ออนไลน์ของชาวดิจิทัลไทยที่กำลังศึกษาในพื้นที่จังหวัด กรุงเทพฯ และจังหวัดนครพนม พบว่า กลุ่มตัวอย่างของทั้งสองพื้นที่ให้ความสนใจและเลือกที่จะเข้ารับบริการพยากรณ์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์มากกว่าการพยากรณ์กับนักพยากรณ์โดยตรง ทั้งนี้เป็นเพราะเหตุผลหลายประการ ประการแรกคือการพยากรณ์ออนไลน์มีความสะดวกมากกว่าการพยากรณ์แบบปกติ ช่วยประหยัดเวลาในการเดินทางและค่าใช้จ่าย นักศึกษาสามารถเข้าไปเช็คดวงชะตาผ่านแอปพลิเคชันได้ทุกเวลาแบบ real time ประการต่อมาการพยากรณ์ออนไลน์มีความเป็นวิทยาศาสตร์มากกว่าการพยากรณ์กับตัวบุคคล เพราะใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาเป็นสื่อกลาง ประการต่อมา การพยากรณ์ออนไลน์ คือ มีความยืดหยุ่นเปิดโอกาสให้แก่คนที่นับถือศาสนาอื่นๆ ได้เข้ามาใช้บริการพยากรณ์ จากผลการศึกษาและวิเคราะห์ประสบการณ์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยในพื้นที่เมืองหลวงและเมืองรองนั้น สะท้อนมุมมองที่สอดคล้องกันกับการอธิบายของ E.E. Evans-Pritchard (1937. p.33) ว่าพฤติกรรมพยากรณ์ดวงชะตาสามารถทำความเข้าใจในฐานะที่เป็นพฤติกรรมที่มีเหตุผล แม้ว่าการพยากรณ์ดวงชะตาจะเป็นแนวความเชื่อและแนวปฏิบัติแบบดั้งเดิม (traditional belief and practice) แต่สำหรับเยาวชนที่กำลังศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยที่แม้ว่าได้รับการศึกษาที่ทันสมัย บางกลุ่มยังคงมีความเชื่อและยังคงใช้การพยากรณ์ผ่านช่องทางสื่อดิจิทัลและมองว่ารูปแบบการพยากรณ์ออนไลน์เป็นทางเลือกหนึ่งที่มีความทันสมัย

รูปแบบของการพยากรณ์ออนไลน์

ข้อมูลจากแบบสอบถามออนไลน์สะท้อนว่าเทคโนโลยีดิจิทัลมีอิทธิพลต่อการพัฒนารูปแบบทางศาสนาอย่างไรและภาวการณ์เปลี่ยนผ่านทางดิจิทัล ทำข้อมูลจากแบบสอบถามออนไลน์และการสัมภาษณ์เจาะลึก

สะท้อนว่าการพัฒนาของเทคโนโลยีในยุคดิจิทัลทำให้รูปแบบการพยาบาลมีความหลากหลายมากขึ้น การขอคำปรึกษาจากหมอไม่ได้ถูกจำกัดอยู่เพียงแค่การพบปะพูดคุยกับนักพยาบาลแบบเผชิญหน้าตัวต่อตัวเพียงรูปแบบเดียว หากแต่ขยายไปสู่การพยาบาลผ่านสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) ทั้งการพยาบาลผ่านเว็บไซต์ (Website) เฟซบุ๊ก (Facebook) ทั้งในลักษณะการแบ่งปันข้อมูลจากผู้ใช้คนอื่นแบบไวรัล (Viral) และแบบถ่ายทอดสด (Facebook Live) โดยนักพยาบาล

เมื่อพิจารณาภาพรวมของข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจาะลึก พบว่า กลุ่มประชากรดิจิทัลตอนปลายที่กำลังศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยในพื้นที่กรุงเทพมหานครและในจังหวัดนครพนมยอมรับว่าเคยมีประสบการณ์การพยาบาลดวงชะตาทั้งในรูปแบบขอคำปรึกษากับนักพยาบาลโดยตรงและการพยาบาลผ่านสื่อออนไลน์ เมื่อเปรียบเทียบข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจาะลึก นักศึกษามหาวิทยาลัยของทั้งสองพื้นที่ พบว่า เหตุผลของชาวดิจิทัลในสองพื้นที่ที่วิจัยนั้นสอดคล้องกับข้อมูลจากแบบสอบถามออนไลน์ โดยชาวดิจิทัลทั้งสองกลุ่มพื้นที่ต่างสะท้อนว่าการพยาบาลออนไลน์ช่วยเป็นที่พึ่งทางจิตใจและช่วยสร้างความบันเทิง ทั้งนี้พวกเขาเริ่มมีประสบการณ์พยาบาลดวงชะตากับนักพยาบาลโดยตรงตั้งแต่เรียนอยู่ระดับมัธยม โดยสมาชิกในครอบครัวมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของชาวดิจิทัลในการเริ่มต้นขอคำปรึกษาจากนักพยาบาลโดยตรงและจากประสบการณ์พยาบาลดวงชะตาครั้งแรกทำให้เกิดทัศนคติเชิงบวกต่อการพยาบาลดวงชะตา

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจาะลึกพบว่าชาวดิจิทัลรุ่นใหม่ที่เกิดและโตที่กรุงเทพฯ และกำลังศึกษามหาวิทยาลัยในกรุงเทพฯ ให้ความนิยมใช้บริการพยาบาลทั้งแบบเผชิญหน้าและแบบออนไลน์ โดยชาวดิจิทัลรายหนึ่งในกรุงเทพฯ กล่าวว่า...

“...หนูว่าเขา [เยาวชนที่เกิดและโตที่กรุงเทพฯ] ก็ค่อนข้างเชื่ออยู่นะ ไม่ได้อคติว่ามันเป็นเรื่องล้าสมัยจะไปดูทำไมอะไรอย่างนี้ ก็เหมือนปกติคนไทยทั่วไปที่ชอบอะไรพวกนี้ ที่จับต้องไม่ได้ อะไรอย่างนี้ค่ะ เพราะว่าเพื่อนๆ หลายคนหรือว่าน้องๆ หลายคนก็เห็นอยู่ว่าดูดวง หนูก็ว่ามันต้องมีบางคนที่คิดแหละค่ะที่กลุ่มเพื่อนรุ่นเดียวกับหนูในกรุงเทพฯ คิดว่าการพยาบาลเป็นเรื่องงมงาย แต่ส่วนมากที่เห็นก็เชื่อยอมรับมากกว่า ก็ไม่เคยมีใครออกมาต่อต้านการไม่เชื่อดวงขนาดนั้น...”

(จอย [นามสมมติ] นักศึกษาใน จ.กรุงเทพฯ)

ในขณะที่ชาวดิจิทัลในจังหวัดนครพนมให้ความเห็นที่สอดคล้องกับชาวดิจิทัลในกรุงเทพฯ ที่ยังให้ความนิยมในการพยาบาล แต่ให้ความสนใจการพยาบาลออนไลน์เพิ่มมากขึ้นกว่าการพยาบาลรูปแบบเดิม

“ผมว่าคนให้ความสนใจดูดวงออนไลน์เยอะขึ้นนะ อย่างคนรุ่นเดียวกับผมที่เรียนมหาวิทยาลัย ใน 100 คน น่าจะมีซัก 60 คนที่สนใจ อย่างที่เห็นช่วงนี้ก็มีแบบพนักงานขายโทรศัพท์มือถือยี่ห้อหนึ่ง เค้าจะให้ไลฟ์สดขายของแล้วก็จะมีการดูดวงไปด้วย มีคนสนใจเข้าไปดูดวงไปทำไรต์มันเป็นกลวิธีการของพนักงานขายครับ เพื่อให้ลูกค้าดึงดูดอะไรแบบนี้”

(เอก [นามสมมติ] นักศึกษาใน จ.นครพนม)

ส่วนชาวดิจิทัลในพื้นที่กรุงเทพฯ สะท้อนประสบการณ์พยากรณ์ที่อินเทอร์เน็ตและสื่อออนไลน์ทำให้รูปแบบการพยากรณ์เปลี่ยนแปลงไป...

“การดูดวงก็ไม่ใช่แบบการไปนั่งตามแผงตามโต๊ะ เหมือนตามหัวลำโพง แต่จะไปดูกับนักพยากรณ์ที่อยู่ตามสื่อออนไลน์ การส่งคำถามไปทางแชท ส่งข้อมูลไปทางแชทอะไรอย่างนี้ อย่างเพื่อนหนูก็เคยแบบว่า ถ่ายรูปมือตัวเองแล้วก็ส่งไปให้นักพยากรณ์ในแชทส่วนตัวที่เขาแบบถ่ายรูปมือไป ถ่ายลายเซ็นไป มีหลายแบบมากเลยคะ หรือว่าส่งคำถามไปแล้วให้นักพยากรณ์ทำนายให้ แล้วนักพยากรณ์เขาก็มาพิมพ์รายละเอียดทางแชทให้เราอ่านตามรายละเอียดคำถามที่ได้ตกลงกันไว้ว่าถามก็ข้อๆ”

(จอย [นามสมมติ] นักศึกษาใน จ.กรุงเทพฯ)

ในขณะที่ประสบการณ์ของชาวดิจิทัลรุ่นใหม่ในจังหวัดนครพนมเปรียบเทียบการพยากรณ์ทั้งสองรูปแบบว่า.....

“การพยากรณ์ทั้งสองรูปแบบต่างกันมาก มากพอสมควรครับ เพราะว่าในออนไลน์อะมันแค่เราอ่านตัวหนังสือของเค้าเฉยๆ อะเราก็ไม่เห็นว่ใครที่จะทำนาย เราไม่ได้ถามข้อมูลที่เราสงสัยเพิ่มแต่พอได้อยู่กับหมอดูตัวเป็นๆ จริงๆ อันนี้ถามส่วนต่างได้อะไรแบบนี้แล้วก็ถามข้อที่สงสัย มันก็มีเปอร์เซ็นต์ความน่าเชื่อถือมากกว่าแต่การไปดูหมอกับหมอดูจริงๆ ก็มีข้อจำกัดนะ เพราะว่าด้วยระยะทางแล้วก็ในการเข้าถึงของเค้าด้วยอะครับ อาจจะลำบากหน่อยแต่ว่าออนไลน์มันสะดวกจะอยู่ไหนเราก็ check ได้ตลอดเวลาอะไรแบบนี้แต่คือจะขาดการแบบว่าความน่าเชื่อถือไปหน่อย”

(เอก [นามสมมติ] นักศึกษาใน จ.นครพนม)

1.1) เหตุผลของชาวดิจิทัลไทยรุ่นใหม่ที่เลือกใช้บริการการพยากรณ์ออนไลน์

จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามออนไลน์ข้างต้น สะท้อนว่าโดยภาพรวมแล้ว กลุ่มตัวอย่างชาวดิจิทัลไทยรุ่นใหม่ในพื้นที่กรุงเทพฯ และนครพนม เคยมีประสบการณ์ในการดูดวงออนไลน์และเมื่อพิจารณาข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิด พบว่า ชาวดิจิทัลรุ่นใหม่ที่กำลังศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยในพื้นที่กรุงเทพฯ และนครพนม มีความคิดเห็นสอดคล้องกันในสามประเด็นคือ **1) การพยากรณ์ออนไลน์ช่วยเป็นที่พึ่งทางจิตใจ** ในบางครั้งมีเรื่องที่ไม่แน่ใจ ตัดสินใจยาก คำแนะนำจากการดูดวงก็ช่วยให้ตัดสินใจได้ง่ายมากขึ้น การพยากรณ์เป็นที่พึ่งทางใจในบางครั้งที่รู้สึกไร้ที่พึ่ง หรือไม่รู้จะปรึกษาใครในเรื่องของการวางแผนชีวิต ช่วยให้สบายใจขึ้น ช่วยปลอบใจและทำให้มีที่ยึดเหนี่ยวในช่วงสั้นๆ ได้ **2) ช่วยในการตัดสินใจแก้ไขปัญหา รวมถึงวางแผนชีวิตในอนาคตของตน** กล่าวคือ ชาวดิจิทัลมองว่าการทำนายหรือเสี่ยงทายจะช่วยเพียงแค่อให้เกิดความกล้าที่จะตัดสินใจได้รวดเร็วขึ้นรวมถึงสะท้อนว่าเป็นสัญญาณเตือนให้ระวังตัว เช่น การพยากรณ์ดวงชะตาจะเตือนว่าช่วงนี้ปัจเจกจะมีเคราะห์ ให้ระวังอย่าเดินทางเราก็จะอยู่บ้านสักระยะนึง และ **3) การพยากรณ์ออนไลน์เพื่อความบันเทิง** โดยที่ชาวดิจิทัลสะท้อนว่านิยมอ่านคำพยากรณ์เพื่อความบันเทิง ผ่อนคลาย เหมือนได้อ่านเนื้อหาบนโลกออนไลน์ยามว่างและช่วยคลายเครียดอย่างนึงเท่านั้น

จากข้อค้นพบจากแบบสอบถามออนไลน์โดยใช้คำถามปลายเปิด นำไปสู่การตั้งคำถามต่อว่า ชาวดิจิทัลให้ความสนใจและนิยมในศาสตร์การพยากรณ์ในลักษณะใด ระหว่างการปรึกษากับนักพยากรณ์โดยตรงแบบเผชิญหน้า หรือ Face to Face กับการพยากรณ์ดวงชะตาแบบออนไลน์ รวมถึงบทบาทหน้าที่และความหมายของการ

พยากรณ์ออนไลน์สำหรับชาวดิจิทัลไทยตอนปลายหรือที่กำลังศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยและนอกจากการดูดวงชะตา ชาวดิจิทัลในพื้นที่กรุงเทพฯ และนครพนมนั้นมีความสนใจหรือเคยมีประสบการณ์ทางศาสนา รูปแบบอื่นๆ โดยอาศัยเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นสื่อกลางหรือไม่ การวิเคราะห์และอภิปรายในประเด็นดังกล่าว สอดคล้องกับข้อเสนอของ Thianthai (2020. pp. 298-299) ที่อภิปรายว่า ศาสนาไม่ได้มีอิทธิพลโดยตรงต่อการแสดงออกถึงตัวตนและสะท้อนคุณลักษณะของชาวดิจิทัลไทย อย่างไรก็ตาม เมื่อศาสนาซึ่งในที่นี้รวมถึงรูปแบบความเชื่อและชนบทปฏิบัติทางศาสนาในท้องถิ่นถูกนำเสนอบนแพลตฟอร์มดิจิทัล ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ อาจทำให้มุมมอง ความเข้าใจและคำอธิบายของชาวดิจิทัลไทยรุ่นใหม่ที่มีต่อศาสนาเปลี่ยนแปลงไปหรือไม่ อย่างไร

นอกจากการวิเคราะห์ประสบการณ์ทางการพยากรณ์ในเชิงเปรียบเทียบระหว่างชาวดิจิทัลรุ่นใหม่ในจังหวัดกรุงเทพฯ และจังหวัดนครพนม บทความนี้ต้องการตอบคำถามสำคัญประการต่อมาว่า เหตุใดชาวดิจิทัลไทยที่มีวิถีชีวิตทางสังคมและได้รับการศึกษาที่ทันสมัยและมีเหตุผลจึงเลือกการพยากรณ์ในสื่อสังคมออนไลน์ เป็นช่องทางหนึ่งในการนำเสนอมุมมองและความเข้าใจเกี่ยวกับตนเองพร้อมทั้งแลกเปลี่ยนประสบการณ์ทัศนคติและความเชื่อของตนในพื้นที่โลกเสมือนจริง ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจาะลึกสามารถอธิบายถึงเหตุได้ดังนี้

1.2.1) การพยากรณ์ออนไลน์คือการแสดงออกถึงความมีเหตุผล

ชาวดิจิทัลไทยรุ่นใหม่จากทั้งสองพื้นที่การวิจัยมองว่าการพยากรณ์ออนไลน์นั้นเป็นรูปแบบการพยากรณ์ที่มีเหตุผล มีความเป็น “วิทยาศาสตร์” ผสมผสานกับ “ไสยศาสตร์” และมีความยืดหยุ่นและเปิดกว้างให้สำหรับคนที่นับถือศาสนาแตกต่างกัน ดังที่ชาวดิจิทัลในกรุงเทพฯ คนหนึ่งสะท้อนว่า “รู้สึกถ้า ถ้าคุณเป็นๆ อะต้องเสียตังค์ถูกไหมครับ แล้วต้องเสียเวลาไปนั่งรอนั้น นู่น นี ถ้าคนที่เค้าแบบตั้งหนอย แต่ถ้าคุณออนไลน์ปุ๊บมันคือ real time เลยอะครับคือเราอยากดูได้เลยแบบเราใช้ technology เป็นสื่อกลางในการเข้าไปดูอะอย่างงี้แล้ว...ผมรู้สึกว่าถ้าคุณออนไลน์อะเราจะไม่รู้สึกผิดเท่ากับไปดูกับคน รู้สึกว่าคนนี่เค้าศรัทธาเหมือนประมาณว่าเราจะไปศรัทธาอื่นนอกจากพระเจ้าหรือเปล่า...เรารู้สึกว่าดูดวงแบบออนไลน์เป็นอะไรที่ soft มากกว่านะครับ ดูดวงกับคนมันเป็นการผสมระหว่างวิทยาศาสตร์กับไสยศาสตร์...ดูกับคนจะรู้สึกแบบนั้น แล้วตรงนั้นมันจะทำให้เรารู้สึกไปล้ำเส้นของความเชื่อที่ว่าความศรัทธาต่ออัลเลาะห์เราอาจจะลดลง ถ้าดูกับคนที่เป็นคนหมอดูแบบเค้าแมนจริงๆ อะอย่างงี้ครับ เรารู้สึกอย่างงั้น...เรารู้สึกว่าถ้าเราดูดวงออนไลน์คืออาจจะมองว่า technology มันไม่มีชีวิตก็ได้มันอาจจะเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่อยู่ในชีวิตเราช่วยอำนวยความสะดวกเรา ฉะนั้นการดูดวงผ่าน technology ผ่านเครื่องมือตรงนี้ก็เป็นหลักวิทยาศาสตร์...แต่ถ้าเราไปดูในเคสกับคนที่เค้าเป็นแม่หมอ อะอย่างงี้ครับ เราจะรู้สึกอะนี่กำลังทำผิดอะไรต่ออัลเลาะห์หรือเปล่ามันเลยรู้สึกอย่างงี้...”

(สันต์ [นามสมมติ] นักศึกษาใน จ. กรุงเทพฯ)

1.2.2) การพยากรณ์ออนไลน์คือที่พึ่งทางจิตใจและเสนอแนะข้อมูลให้แก่ชาวดิจิทัลรุ่นใหม่ในการตัดสินใจ

ชาวดิจิทัลไทยคิดว่าการพยากรณ์สามารถเป็นที่พึ่งให้แก่ตนเองในช่วงเวลาที่ตนมีข้อสงสัยหรือรู้สึกกังวลและไม่มั่นใจในอนาคตของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานการณ์ทางสังคมและการเมืองที่สถาบันหลักนั้นไม่สามารถทำหน้าที่ตามความคาดหวังของปัจเจกได้

“มีความรู้สึกว่าการดูดวงเดี๋ยวนี้นั้นรู้สึกที่เราอยู่ในสถานการณ์หรือสังคมแวดล้อมที่มันไม่สามารถที่จะคาดการณ์อะไรได้เลย...ผมรู้สึกว่าเดี๋ยวนี้อะมีแนวโน้มที่จะไปดูดวงเยอะขึ้น เพราะเค้าว่ารู้สึกว่ารัฐบาลก็ไม่สามารถที่จะให้ความ security [ปลอดภัย] กับเค้าได้และดูมีแนวโน้มที่รัฐบาลบั่นทอนความเป็น privacy [ความเป็นส่วนตัว] ของเค้าด้วย”

(สันต์ [นามสมมติ] นักศึกษาใน จ. กรุงเทพฯ)

ในช่วงเวลาที่ชีวิตตนเข้าสู่การเปลี่ยนแปลงหรือเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญ โดยเฉพาะผู้ให้ข้อมูลซึ่งเป็นชาวดิจิทัลไทยที่รู้สึกต้องการที่พึ่งหรือแรงสนับสนุนด้านจิตใจรวมถึงคำแนะนำในช่วงก่อนสอบเข้ามหาวิทยาลัย ซึ่งนับเป็นจุดเปลี่ยนผ่านสำคัญของชีวิตในขณะนั้น พร้อมกับข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจประกอบอาชีพในอนาคต

1.2.3) การพยากรณ์ออนไลน์ช่วยสร้างความบันเทิง

นักศึกษาคนหนึ่งอธิบายว่าการดูดวงผ่านสื่อออนไลน์ให้ความรู้สึกสนุกสนานและเพลิดเพลิน ทั้งนี้ชาวดิจิทัลในพื้นที่นครพนมกล่าวเปรียบเทียบกับเทคนิคการดูดวงเหมือนการเล่นเกม

“สำหรับผม...การดูดวงในเฟซบุ๊กมันเป็นสิ่งบันเทิงเล็กๆ อะไรอย่างจ้ะครับ...ส่วนใหญ่ [เทคนิคการดูดวง] ของผมนะครับจะไม่ใช่ว่าดูดวงรายวันแต่จะเป็นแบบตามวันเกิด ตามราศี อะไรอย่างจ้ะครับ เค้าก็จะแบบเหมือนเป็นการเล่นเกมแบบสนุกๆ ว่าคุณลองเลือกภาพนี้มาสิแล้วลองเปิดดูว่าคุณจะเป็นดวงแบบไหนอะไรอย่างจ้ะครับ เป็นเทคนิคเหมือนแบบเล่นเกม...ก็ตอนแรกนะครับเค้าก็จะโพสต์มาก่อนว่า คุณลองมองภาพนี้นะแล้วคุณก็เลือกมาว่าใน 6-7 ภาพนี้คุณจะเลือกภาพไหนครับแล้วจะเฉลยทีหลัง...มันค่อนข้างแบบเหมือนเป็นการเชิญชวนและทำให้การดูดวงเป็นสิ่งที่ basic แล้วก็ enjoy กับการดูดวงมากกว่า ไม่ใช่แบบคิดว่าเป็นการดูดวงนะ ไม่ได้บอกตรงๆ ว่าเราจะมาดูดวงให้คุณแต่เป็นการที่คุณลองทำให้มันสนุกสนานแบบมาเล่นสนุกกับเรา...”

(แทน [นามสมมติ] นักศึกษาใน จ. นครพนม)

ซึ่งสอดคล้องกับชาวดิจิทัลในพื้นที่นครพนมอีกคนหนึ่งสะท้อนความรู้สึกว่าการพยากรณ์ออนไลน์นั้นช่วยให้เกิดความสนุกสนานและคลายความตึงเครียด

“จริงๆ ดูแล้วรู้สึกสนุกๆ บางทีอะก็ปกติมันจะเตือนทุกเช้าเลยใช้ไหมคะ แต่บางทีอาจจะลืมดูแล้วเหมือนใช้ชีวิตจนเกือบจะครบทั้งวันแล้วก็มาดูว่า เออ เรื่องที่เค้าอยู่ในโพ่ะ มันตรงกับที่เราผ่านมาในชีวิต...แต่ว่าไม่ค่อยได้ซีเรียสกับมันเท่าไรแต่ดูเหมือนเพื่อความสนุกสนาน ว่าเออมันตรงไหมแต่ว่าไม่ได้เครียดมาก”

(พิงค์ [นามสมมติ] นักศึกษามหาวิทยาลัยใน จ. นครพนม)

1.2.4) การพยากรณ์ในฐานะที่เป็นช่องทางในการสร้างอัตลักษณ์

ชาวดิจิทัลไทยเข้ารับการพยากรณ์ผ่านสื่อออนไลน์ทั้งในรูปแบบที่ถูกมองเป็นพื้นที่ส่วนตัว (private) และในรูปแบบพื้นที่สาธารณะ (public)

“รู้สึกว่าการที่จะไปดูดวงอะมันคือเรื่องมันเป็นความลับ มันรู้สึกมันเป็น privacy ส่วนตัวที่เราารู้สึกว่าเราจะดูดวงอย่างนี้ เราไม่อยากให้ใครมารู้ชะตาเราหรือไม่ให้ใครอยากมานั้น นั่น นี่ มายุ่งวุ่นวาย ผมรู้สึกว่ามันคือเรื่องส่วนตัวและมันไม่ใช่เป็นเรื่องที่จะไปแพร่พราย...เรื่องการดูดวงมันไม่ใช่ way ที่เราจะมาคุยกับเพื่อน...เพราะมองว่าอันนี้มันคือเรื่องของ private นิดนึงในการคุยกันอะไรอย่างนี้...บางทีเราก็ไม่มีใครอยากรู้หรือกลัวว่าไปดูแล้วมันเป็นยังไง เช่น เราอยากดูดวงว่าชีวิตเราเป็นยังไงเรื่องการทำงานเป็นยังไง เรื่องนั้น นั่น นี่ อะไรอย่างนี้เราก็ไม่อยากให้คนอื่นรู้ เราอยากให้อันของเราเพื่อที่จะมาปรับของเราอย่างนี้ครับ...”

(สันต์ [นามสมมติ] นักศึกษามหาวิทยาลัยใน จ.กรุงเทพฯ)

นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างนักศึกษาที่มีความเห็นว่ากลุ่มเพื่อนที่อยู่ในวัยเดียวกันสให้ความสนใจและเคยมีประสบการณ์ในการดูดวงออนไลน์และใช้พื้นที่ในการดูดวงออนไลน์ในการแสดงให้คนอื่นรับรู้ถึงความเป็นตัวเอง นักศึกษาคนหนึ่งอธิบายว่า...

“...ผมก็คิดว่า [การดูดวงออนไลน์] คอนข้างที่จะ popular ในกลุ่มอายุเดียวกันกับผมเหมือนกัน เพราะว่าอย่างแรกเนี่ยมันเกิดการที่เราเผยแพร่ผ่านสื่อ social เห็นได้กันบ่อยขึ้นว่าแบบเออเรามาเช็คดวงออนไลน์ผ่านๆ ตาก็เลยทำให้เกิดความนิยมมากขึ้นอะไรอย่างนี้ครับ...ของผมก็ชอบแชร์ [ผลการพยากรณ์] ใน story หรือ wall ของ Facebook ผมเหมือนกันว่าแบบอยากรู้เหมือนกันว่าเพื่อนอะดวงเหมือนกันหรือเปล่า ราศีเดียวกันหรือเปล่าอะไรแบบนี้ครับ...ผมจะเลือกแชร์เฉพาะผลการดูดวงที่ออกมาดีอะครับ...ผมก็คอนข้างที่จะคิดเห็นใจคนอื่นเหมือนกันว่าถ้าสมมติเราแชร์ ราศีวันนี้ เดือนนี้ ราศีนี้เกิดเรื่องแยเราก็ไม่แชร์เหมือนกัน เพราะว่ามันคอนข้างที่จะสะท้อนอารมณ์แบบว่ามีการเก็บไปคิดได้ แชร์เรื่องเฉพาะว่าสิ่งที่ดีอะไรแบบนี้ครับ...แล้วแชร์ลงใน story ในเฟซบุ๊ก คือผมมองว่าการที่แชร์อะไรอย่างนี้แล้วเป็นเรื่องที่ดีอะมันเหมือนเป็นการที่เราอยากจะบันทึกเรื่องราวเราลงใน social รัปาว ผมรู้สึกว่าการที่เราไปดูดวงแล้วก็เห็นว่ามันเป็นเรื่องที่ดีแล้วเราแชร์ลง social ผ่าน platform Facebook หรือ IG หรืออะไรก็แล้วแต่ผมรู้สึกว่ามันไม่ต่างอะไรจากการที่เราโพสต์ความรู้สึกที่เราเขียนใน status เรา มันคือเรื่องเดียวกันมันคือเหมือนกันจริง”

(สันต์ [นามสมมติ] นักศึกษาใน จ.กรุงเทพฯ)

นอกจากนั้น กลุ่มตัวอย่างชาวดิจิทัลรุ่นใหม่ยังสะท้อนว่าการดูดวงออนไลน์ทำให้ทราบว่าคนส่วนใหญ่แสดงความคิดเห็นหรือมีมุมมองอย่างไรกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง จนนำไปสู่การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างความคิดเห็นหรือมุมมองและค่านิยมของชาวดิจิทัลแต่ละคนกับมุมมองหรือความคิดเห็นและค่านิยมสาธารณะ

“ได้รับรู้ความคิดเห็นแบบเหมือนเป็นที่ปรึกษาของเราครับเพราะเราก็จะมองเห็นความคิดเห็นคนส่วนใหญ่ด้วย เพราะว่ามันเป็นการโพสต์ที่แบบสาธารณะแล้วก็จะมาดูว่า เออเค้าก็คิดเหมือนเราเนาะเค้ารู้สึกเหมือนเราไม่ใช่แค่เราที่คิดไปเองหรือเปล่าก็ไม่ใช่อะไรอย่างนี้ครับ”

(แทน [นามสมมติ] นักศึกษาใน จ. นครพนม)

2. คุณค่าและความหมายของโหราศาสตร์ การพยากรณ์และความเชื่อทางไสยศาสตร์มีอิทธิพลอย่างไรต่อการใช้ชีวิตประจำวันของชาวดิจิทัลไทยรุ่นใหม่ในจังหวัดกรุงเทพฯและนครพนม

“สายมูคดิจิทัล” เมื่อไสยศาสตร์และการพยากรณ์มีผลต่อการนิยามความหมายใหม่ของศาสนาในยุคดิจิทัล

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างประชากรชาวดิจิทัลรุ่นใหม่ที่กำลังศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย พบว่ากลุ่มตัวอย่างในกรุงเทพฯ ปฏิเสธความเชื่อมโยงกับศาสนาในด้านหลักธรรมคำสอน แต่กลับสะท้อนตัวตนทางศาสนาว่าเป็น “สายมู” ซึ่งได้รับอิทธิพลจากความเชื่อเรื่องเครื่องรางของขลังทางไสยศาสตร์พวกเขายังคงต้องการที่พึ่งพิงทางจิตใจหรือการยึดเหนี่ยวจากรูปแบบความเชื่อหรือพิธีกรรมแบบต่างๆ ที่ได้ทำหน้าที่แทนศาสนากระแสหลัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้บริการจากนักพยากรณ์หรือหมอดูหรือผ่านการพยากรณ์แบบออนไลน์ และเมื่อวิเคราะห์คำพยากรณ์ที่ถูกนำเสนอผ่านประสบการณ์และการตีความของนักศึกษาผู้ใช้บริการพยากรณ์ พบว่า การพยากรณ์ได้ประยุกต์เอาบางแง่มุมหรือบางส่วนของหลักธรรมคำสอนของศาสนากระแสหลัก เช่น หลักกฎแห่งกรรมในศาสนาพุทธมาอธิบายสาเหตุผลลัพธ์ที่ปัจเจกแต่ละคนพบเจอและมีประสบการณ์ตรงในสถานการณ์นั้นๆ หรืออาจจะดึงบางส่วนของศาสนาหรือศาสตร์ความเชื่ออื่นๆ มาประยุกต์ใช้ในการตอบโจทยชีวิตหรือว่าเอามาใช้ในการสร้างทางเลือกให้แก่นักศึกษาแต่ละคนหรือช่วยเลือกว่าพวกเขาควรทำความเข้าใจสถานการณ์ที่เผชิญในอดีตและปัจจุบัน รวมถึงการตัดสินใจดำเนินชีวิตในอนาคตและการที่นักศึกษาบางคนที่ยังคงมีรูปแบบความเชื่อทางไสยศาสตร์ โดยมีความนิยมในพลังอำนาจของเครื่องรางของขลัง ดังที่มีนักศึกษาคณะหนึ่งอธิบายว่า

“...คือสายมู เขาจะมูกันบางเรื่อง ไม่ใช่ทุกอย่างของชีวิตอะคะ เช่น พวกดาราก็จะมูกันเรื่องงาน เรื่องโชคชะตา...ของหนูก็จะเรื่องเรียน เรื่องสอบ...หนูซื้อเครื่องรางไว้ซึ่งไม่เกี่ยวกับการที่หนูนับถือพุทธ แต่คำว่าสายมูมันต้องมีวัตถุธ่ออะไรซักอย่างมายึดเหนี่ยวเหมือนทำให้มันรู้สึกว่ามีตัวเองมีพลังบางอย่างซ่อนอยู่ นิยามในสายมูของหนูคือการที่คนเชื่อในความหมายของวัตถุๆ หนึ่งและเขาต้องเอาไว้กับตัวตลอดเวลา”

(จอย [นามสมมติ] นักศึกษาใน จ. กรุงเทพฯ)

ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างประชากรชาวดิจิทัลในพื้นที่กรุงเทพฯ และนครพนมสะท้อนว่าพวกเขามักจะนึกถึงการพยากรณ์มากกว่าหลักธรรมคำสอนทางศาสนาในเวลาในชีวิตพวกเขาต้องเผชิญกับปัญหาอุปสรรค เกิดความไม่ชัดเจนในการดำเนินชีวิต หรือเกิดความทุกข์ใจ เช่น อาการเจ็บป่วยโรคภัยไข้เจ็บอะไรต่างๆ สิ่งที่ไม่ได้ตั้งใจ ปัญหาต่างๆ ที่ต้องเผชิญโดยไม่อาจหลีกเลี่ยง เห็นได้จากการสัมภาษณ์ชาวดิจิทัลรุ่นใหม่คนหนึ่งในจังหวัดนครพนมจะคิดถึงหมอดูในการดูดวงออนไลน์มากกว่าการเดินทางเข้าวัดไปหาพระ การไปทำบุญกับพระ และเมื่อศาสนาเมื่อถูกนำมาวางลงบนพื้นที่สื่อออนไลน์ ได้สร้างทางเลือกให้แก่ชาวดิจิทัลที่หลากหลาย เช่น ทางเลือกหรือช่องทางในการทำบุญหรือการสวดมนต์

ส่วนกลุ่มตัวอย่างประชากรชาวดิจิทัลรุ่นใหม่ในกรุงเทพฯ อธิบายว่าความสนใจในการพยากรณ์ไม่จำกัดอยู่เพียงแค่ผู้ที่นับถือศาสนาพุทธในประเทศไทย หากแต่การพยากรณ์ได้รับความนิยมและขยายวงกว้างไปในกลุ่มประชากรที่นับถือศาสนาอื่นๆ ในต่างประเทศ

“หนูคิดว่าอย่างไรพิชัยมันก็ได้เกิดขึ้นกับคนไทยหรือว่าศาสนาพุทธ ก็คิดว่าเรื่องดูดวงนี่มันไม่ค่อยเกี่ยวกับศาสนาเท่าไรหรอก เพราะว่าหนูก็เคยดูพวกสารคดี เรื่องดูดวงจากคราบกาแพ น่าจะเป็นที่อเมริกา แบบว่ามีร้านกาแพ ให้คนกินกาแพแก้วหนึ่งแล้วก็ถือแก้วกาแพที่ตัวเองกินเข้าไปหานักพยากรณ์ ไม่ใช่ที่ไทยด้วยนะคะ”

(จอย [นามสมมติ] นักศึกษาใน จ.กรุงเทพฯ)

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจาะลึกชาวดิจิทัลไทยที่กำลังศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยในพื้นที่จังหวัด กรุงเทพฯ และจังหวัดนครพนม สะท้อนมุมมองและทัศนคติของชาวดิจิทัลที่ว่าพวกเขาที่ไม่ได้สัมพันธ์กับศาสนาอย่างใกล้ชิดหรือยึดถือและปฏิบัติตามหลักคำสอนและพิธีกรรมในศาสนากระแสหลักอย่างเคร่งครัด เช่น การสวดมนต์ เข้าวัดทำบุญ ดังที่ชาวดิจิทัลในกรุงเทพฯ คนหนึ่งสะท้อนว่า...

“อาจพูดได้ว่าเพื่อนร่วมรุ่นเดียวกันคิดว่าศาสนาแทบไม่มีผลอะไรกับชีวิตของพวกเราเลย มันค่อนข้างเหลือน้อยคนแล้วค่ะที่จะหันหน้าพึ่งศาสนา หนูรู้สึกว่ารุ่นพวกหนูตั้งคำถามกับศาสนาเยอะนะว่าทำไมแบบว่าต้องเข้า ทำไมต้องสวดมนต์อะไรอย่างนี้อะคะ สวดไปแล้วได้อะไร หนูก็ไม่แน่ใจแต่หนูก็มีภาพของศาสนาที่ไม่ค่อยเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตหนูอยู่แล้ว ถึงแม้ว่าจะท่องบทสวดมนต์ จะเคยไหว้พระสวดมนต์มาก่อน ถึงแม้ว่าตัวเองจะนับถือศาสนาพุทธ ในความเป็นจริงแล้วหนูก็ไม่ได้เข้าวัดทำบุญ สวดมนต์ทุกวันขนาดนั้น”

(จอย [นามสมมติ] นักศึกษาใน จ. กรุงเทพฯ)

แม้ว่าชาวดิจิทัลไทยรุ่นใหม่จะสะท้อนว่าพวกเขาค่อนข้างตั้งคำถามต่อหลักธรรมคำสอนและแนวปฏิบัติทางศาสนา แต่หากเป็นคำแนะนำในการทำบุญ การสวดมนต์ไหว้พระ การประกอบพิธีกรรมต่างๆ ทางศาสนาที่ได้รับอิทธิพลจากไสยศาสตร์และการพยากรณ์ พวกเขากลับแสดงออกถึงการยอมรับและยินดีปฏิบัติตามคำแนะนำต่างๆ เหล่านั้นด้วยความหวังและความศรัทธาว่าการดำเนินดังเช่นมุมมองของชาวดิจิทัลในจังหวัดนครพนมคนหนึ่งสะท้อนความเข้าใจว่าศาสนาและการพยากรณ์คือสิ่งเดียวกัน

“...รู้สึกเลยว่าศาสนากับการพยากรณ์แทบจะเป็นอันเดียวกันเลยครี๊บ เหมือนแบบคนที่เป็นหมอเนี่ยเค้าเป็นคนที่น่าเชื่อถือศาสนา [นั่นๆ] มาก่อนก็เอาหลักธรรมคำสอนมาผสมกับคำพูดในคำพยากรณ์ทำให้เราแบบเออเราเข้าใจง่าย เราแบบรู้สึกถึงซึ่งถึงคำพูดที่เค้าจะช่วยเหลือเราครี๊บ ก็เลยทำให้มันเป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวเรา รู้สึกอินไปกับคำสอนนี้กับคำพูดช่วยเหลือเหล่านี้ครี๊บ”

(แทน [นามสมมติ] นักศึกษาใน จ. นครพนมฯ)

ในขณะที่ชาวดิจิทัลอีกคนสะท้อนว่าศาสนาและการพยากรณ์มีความสัมพันธ์กัน เพราะคำอธิบายในการพยากรณ์แฝงไว้ซึ่งหลักธรรมคำสอนทางศีลธรรมที่ถูกกำกับโดยหลักศาสนา

“ในการดูดวงนะเค้าก็จะสอนให้เราเป็นคนดีอะไรแบบนี้ ให้อยู่ในศีลธรรมนะอะไรแบบนี้...บางทีหมอดูแนะนำให้เราทำบุญเสริมดวง สวดมนต์เพิ่มบารมี หรือแนะนำให้เราแผ่เมตตาให้กับผู้อื่น...”

(เอก [นามสมมติ] นักศึกษาใน จ. กรุงเทพฯ)

3. เทคโนโลยีดิจิทัลส่งผลอย่างไรต่อรูปแบบของโหราศาสตร์และการพยากรณ์

จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามออนไลน์และการสัมภาษณ์เจาะลึกสะท้อนว่าการพัฒนาของเทคโนโลยีในยุคดิจิทัลทำให้รูปแบบการพยากรณ์มีความหลากหลายมากขึ้น เทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตและสื่อสังคมออนไลน์เข้ามามีบทบาทในการพยากรณ์ทำให้รูปแบบการพยากรณ์เปลี่ยนไปจากเดิม การขอคำปรึกษาจากหมอดูไม่ได้ถูกจำกัดอยู่เพียงแค่การพบปะพูดคุยกับนักพยากรณ์แบบเผชิญหน้าตัวต่อตัวเพียงรูปแบบเดียว หากแต่ขยายไปสู่การพยากรณ์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) ทั้งการพยากรณ์ผ่านเว็บไซต์ (Website) เฟซบุ๊ก (Facebook) ทั้งในลักษณะการแบ่งปันข้อมูลจากผู้ใช้คนอื่นแบบไวรัล (Viral) และแบบถ่ายทอดสด (Facebook Live) โดยนักพยากรณ์ บทความนี้นำเสนอประเด็นสำคัญในการวิเคราะห์และอภิปรายในสามด้าน ดังนี้

บทความวิจัยนี้อภิปรายว่า โหราศาสตร์และการพยากรณ์มีการปรับตัวในด้านรูปแบบการนำเสนอใน “โลกเสมือนจริง” (Virtual World) ซึ่งเป็นสภาพแวดล้อมที่ถูกประกอบสร้างและจำลองขึ้นโดยอาศัยเทคโนโลยีที่หลากหลาย และ “ผู้พันบออาศัย” ซึ่งในที่นี้คือรูปแบบและเนื้อหาที่นำเสนอที่มีการอัปเดตใหม่ (Avatar) หรือมีการเกิดใหม่อยู่ตลอดเวลา รูปแบบและเนื้อหาดังกล่าวทำหน้าที่เป็นสื่อกลางของปัจเจกในการทำความเข้าใจความจริงในโลกจากประสบการณ์ที่เชื่อมต่อกันระหว่างตนเองกับวัตถุ (Girvan 2018: 1091-1093) ดังนั้น โครงสร้างทางสังคมและปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในโลกเสมือนจริงจึงเป็นการจำลองโครงสร้างทางสังคมทั้งในโลกแห่งความจริงและโลกเสมือนจริง ดังนั้น หากพิจารณาของการอัปเดตใหม่ของศาสนาในโลกดิจิทัล โดยเฉพาะในพื้นที่สื่อสังคมออนไลน์ เราจะพบรูปแบบของความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกกับวัตถุ ในลักษณะที่หลากหลายและมีความหมายที่คล้ายคลึงพฤติกรรมทางศาสนาในโลกแห่งความจริง ในขณะที่สื่อกลางของการพยากรณ์ในโลกเสมือนจริง ถูกเปลี่ยนรูปแบบไปจากหมอดูหรือนักพยากรณ์หรือผู้ประกอบการเป็นแอปพลิเคชันที่สามารถนำเสนอบริการพยากรณ์โดยจำลองรูปแบบหรือกระบวนการจากเทคนิคต่างๆ คำอธิบายในรายละเอียดของการพยากรณ์แฝงคติคำสอนทางศาสนา โดยเฉพาะความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม หรือคำทำนายสาเหตุของปัญหาอุปสรรคหรือแนวทางการแสวงโชคที่พัฒนามาจากความเชื่อเรื่องของการนับถือบูชาผีและบรรพบุรุษ หรือคติความเชื่อในการเคารพสัตว์หรือวัตถุศักดิ์สิทธิ์ในรูปแบบต่างๆ

เทคโนโลยีดิจิทัล โดยเฉพาะอินเทอร์เน็ตที่เชื่อมโยงพลเมืองดิจิทัลรุ่นใหม่ในรูปแบบของ “เครือข่ายทางสังคมเสมือนจริง” (Virtual Social Network) มีบทบาทสำคัญในการปรับตัวและเปลี่ยนแปลงของรูปแบบและความหมายของการพยากรณ์ รวมถึงความเชื่อในวิถีชีวิตประจำวันของชาวดิจิทัลไทยรุ่นใหม่ ซึ่งข้อเสนอดังกล่าวสามารถอธิบายจากข้อค้นพบในงานวิจัยสามประการ ประการแรก อินเทอร์เน็ตได้สร้างเทคโนโลยีทางการพยากรณ์ เช่น แอปพลิเคชันการพยากรณ์แบบเคลื่อนที่และการพยากรณ์ผ่านโปรแกรมสำเร็จรูปบนสื่อสังคมออนไลน์รวมถึงเครื่องรางและวัตถุมงคล การอัปเดตขึ้นของเทคโนโลยีทางการพยากรณ์และความเชื่อ

เหล่านี้นำไปสู่ข้อค้นพบของงานวิจัยที่ว่าชาวดิจิทัลไทยรุ่นใหม่คาดหวังว่าการพยากรณ์ไม่จำเป็นต้องถูกจำกัดให้อยู่ในรูปแบบของการสื่อสารในลักษณะเผชิญหน้าเสมอไป สำหรับชาวดิจิทัลการพยากรณ์ควรมีรูปแบบที่เป็นรูปธรรม เข้าใจได้ง่าย มีความยืดหยุ่นและสามารถให้ข้อมูลหรือทางเลือกในการดำเนินการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า

ประการต่อมา นักพยากรณ์หรือหมอดู รวมถึงพระสงฆ์ คือ ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางทางการพยากรณ์ ถูกแทนที่ด้วยเทคโนโลยีทางการพยากรณ์ที่สามารถดำเนินบทบาทหน้าที่ให้คำปรึกษาแก่กลุ่มลูกค้าในการอธิบายปมขัดแย้งหรือสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในอดีตและปัจจุบัน รวมถึงคำพยากรณ์ที่คาดการณ์เหตุการณ์ในอนาคตซึ่งถูกวิเคราะห์ ประมวลผลและนำเสนอโดยโปรแกรมการพยากรณ์แบบสำเร็จรูปที่มีลักษณะการทำงานแบบที่ Sørensen (2013, p.181) ได้เสนอคือมีการนำเข้าข้อมูล จากนั้นคือการประมวลผลและจบลงด้วยการแสดงข้อมูลในลักษณะผลลัพธ์บนสื่อสังคมออนไลน์ เช่น แอปพลิเคชันไลน์ (Line Application) และเฟซบุ๊ก(Facebook) ซึ่งถูกเชื่อมต่อผ่านทางเครือข่ายอินเทอร์เน็ตและถูกประมวลผลและนำเสนอออกมาในรูปแบบของคำแนะนำให้แก่ชาวดิจิทัลรุ่นใหม่ได้ในทุกที่และทุกเวลา

ข้อค้นพบจากการวิจัยประการสุดท้ายคือ เทคนิคทางโหราศาสตร์และการพยากรณ์ที่ถูกนำเสนอในพื้นที่สื่อสังคมออนไลน์คือเทคโนโลยีทางศาสนาที่มีความสำคัญในการใช้ชีวิตประจำวันของชาวดิจิทัลไทย ทั้งในพื้นที่กรุงเทพฯ และนครพนม ทั้งนี้เป็นเพราะชาวดิจิทัลทั้งสองพื้นที่ต่างใฝ่หา ความรู้สึกมั่นคง (security) ความเป็นส่วนตัว (privacy) และความสำเร็จ (success) ซึ่งเทคโนโลยีการพยากรณ์สามารถตอบสนองและเติมเต็มความรู้สึกเหล่านี้ได้ สอดคล้องกับข้อเสนอของ Malinowski (1979: 36) ที่อธิบายบทบาทหน้าที่ของการพยากรณ์ในการเติมเต็มความรู้สึกทางจิตใจของปัจเจกในสภาวะการณ์ที่เผชิญกับความไม่แน่นอนและความกังวลใจ ทั้งนี้ ผลการศึกษาพบว่า ชาวดิจิทัลต้องการตรวจสอบชะตาด้วยเทคนิคต่างๆผ่านสื่อสังคมออนไลน์ที่มีความหลากหลายเพื่อต้องการสร้างความรู้สึกมั่นใจว่าพวกเขาสามารถควบคุมชีวิตตนเองหรือตัดสินใจหาทางออกให้ชีวิตตนเองได้โดยอาศัยการรับรู้ข้อมูลอย่างรอบด้านเพื่อประกอบการตัดสินใจ ดังนั้น การพยากรณ์ออนไลน์ช่วยให้ข้อมูลเพื่อประกอบการตัดสินใจ ชาวดิจิทัลค้นพบแนวทางปฏิบัติที่ช่วยลดทอนความกลัวภายในจิตใจของแต่ละคนดำเนินชีวิตในเวลาที่เราพวกเขาประสบกับสถานการณ์ที่ไม่แน่นอน เห็นการควบคุมหรือในบริบทที่ชีวิตเกิดความเสี่ยงภัย ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงและภาวะความปั่นป่วนที่เกิดขึ้นในสังคมและเศรษฐกิจในปัจจุบัน

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจาะลึกยังสะท้อนว่า การพยากรณ์ออนไลน์เปิดโอกาสให้ชาวดิจิทัลสามารถแสวงหาคำตอบของบางปัญหาที่ไม่สามารถแก้ไขได้ จากการพิจารณาคำถามของนักศึกษามหาวิทยาลัยที่มักจะถูกถามในการพยากรณ์ออนไลน์มักจะเป็นคำถามทั่วไปที่ถามเกี่ยวกับทางเลือกหรือเกี่ยวกับภาพรวมของชีวิต และข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจาะลึกยังสะท้อนว่า การพยากรณ์ออนไลน์เปิดโอกาสให้ชาวดิจิทัลสามารถค้นหาข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตสำหรับการตัดสินใจ เลือกแนวทางในดำเนินชีวิต คำอธิบายและคำทำนายของการพยากรณ์ออนไลน์ยังมีส่วนช่วยและสนับสนุนให้ชาวดิจิทัลไทยทั้งในเมืองหลวงและเมืองรอง สามารถประเมินศักยภาพของตนเองว่าทำอะไรได้ดีและสำเร็จหรือการกระทำใดที่ควรหลีกเลี่ยงด้วยหลักเหตุและผล และนำไปสู่การค้นหาแนวทางเลือกในการดำเนินชีวิตเพื่อทำความเข้าใจตนเองให้เป็นความจริง

สรุปผลการวิจัย

บทความวิจัยนี้นำเสนอข้อมูลทั้งแบบปริมาณและคุณภาพที่สามารถสนับสนุนว่าการทวนกลับมาของความหลงใหลในการพยากรณ์และความเชื่อเรื่องโชครางและไสยศาสตร์ ในประเทศไทยนั้นเพิ่มปริมาณมากขึ้นและด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลที่ทันสมัย เปิดกว้างให้ปัจเจกสามารถมีปฏิสัมพันธ์กันได้อย่างสะดวกรวดเร็ว ทำให้รูปแบบการพยากรณ์ถูกนำเสนอผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลในหลายรูปแบบ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์สะท้อนว่า นักศึกษาระดับมหาวิทยาลัยที่เป็นตัวแทนของกลุ่มประชากรดิจิทัลรุ่นใหม่ทั้งในสังคมเมืองหลวงและในสังคมเมืองรองให้ความนิยมในการพยากรณ์และไสยศาสตร์เพิ่มมากขึ้น และผลจากการสำรวจออนไลน์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างชาวดิจิทัลรุ่นใหม่ที่เป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยของทั้งสองพื้นที่เคยมีประสบการณ์ในการพยากรณ์ทั้งแบบเผชิญหน้าโดยตรงกับนักพยากรณ์และแบบออนไลน์ แม้ว่านักศึกษามหาวิทยาลัยจะได้รับการศึกษาที่ทันสมัยและพยายามทำความเข้าใจความเชื่อและพฤติกรรมพยากรณ์ของตนผ่านสื่อสังคมออนไลน์โดยใช้หลักของเหตุผลพวกเขายังยอมรับว่าตนเองมีความเชื่อในไสยศาสตร์ถึงแม้ว่าพวกเขาจะตั้งคำถามและไม่ได้ให้ความสำคัญกับการนับถือศาสนากระแสหลัก

นอกจากความเชื่อและความสนใจในศาสตร์พยากรณ์ ชาวดิจิทัลไทยในพื้นที่กรุงเทพฯ และนครพนมยังให้ความสนใจต่อไสยศาสตร์ แม้ว่าชาวดิจิทัลในสองพื้นที่การวิจัยจะอธิบายว่า พวกเขาไม่คิดว่าศาสนาพุทธคือที่พึ่งหรือสามารถช่วยแก้ไขปัญหาค่าได้ พวกเขากลับอธิบายถึงตัวตนทางศาสนาในรูปแบบที่เรียกว่า “สายมู” หรือ “มูเตลู” โดยเป็นการอธิบายลักษณะของบุคคลที่มีความเชื่อในเรื่องเครื่องรางของขลังและไสยศาสตร์ กลุ่มตัวอย่างชาวดิจิทัลรุ่นใหม่ในพื้นที่กรุงเทพฯ เรียกตนเองว่า “สายมู” เมื่อต้องการอธิบายตัวตนทางศาสนาที่แสดงออกในโลกออนไลน์ผ่านวัตถุศักดิ์สิทธิ์หรือของขลังที่ช่วยเสริมพลังอำนาจ กล่าวได้ว่าการรับรู้และการดำรงอยู่ในโลกทางศาสนาที่ถูกสร้างขึ้นซ้อนทับในสื่อออนไลน์ซึ่งเป็นโลกเสมือนจริง (virtual world) ดังนั้นกล่าวได้ว่าโลกของศาสนาออนไลน์ในมุมมองของชาวดิจิทัลนั้น คือรูปแบบหนึ่งของศาสนาที่มีการนำเสนอรูปแบบทางศาสนาที่มีความเป็นรูปธรรม สามารถจับต้องได้ ศาสนาของชาวดิจิทัลสามารถชี้แนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่กำลังเผชิญ หรืออย่างน้อยที่สุดให้ความรู้สึกมั่นคงในจิตใจ

สอดคล้องกับโลกแห่งการพยากรณ์ออนไลน์ชาวดิจิทัลไทยรุ่นใหม่แสดงออกถึงความเชื่อและยอมรับชุดของคำอธิบายเรื่องหลักความเชื่อและแนวทางในการแก้ไขปัญหาและการดำเนินชีวิตที่มีเหตุผล มีความยืดหยุ่นและเป็นพื้นที่ในการแสดงออกของตัวตนของปัจเจก เท่าที่ว่าการพยากรณ์สามารถมาช่วยทดแทนหลักคำสอนทางศาสนาและการพยากรณ์คือสิ่งที่ชาวดิจิทัลได้พึ่งพิงอาศัยในเวลาที่เขาเผชิญหน้ากับปัญหาหรือสภาวะการณ์ที่ไม่สามารถควบคุมได้ ประการต่อมา พฤติกรรมการใช้บริการการพยากรณ์ของชาวดิจิทัลไทยรุ่นใหม่ของทั้งสองพื้นที่การวิจัย ทั้งในเมืองหลวงและเมืองรองมีความนิยมในการพยากรณ์แบบออนไลน์มากกว่าการเผชิญหน้ากับนักพยากรณ์โดยตรง ทั้งนี้ เหตุผลส่วนหนึ่งเป็นเพราะทรัพยากรทางการเงินและเวลาที่มีจำกัดรวมถึงความสะดวกสบายที่กลุ่มตัวอย่างได้จากการเข้าสำรวจดวงชะตาผ่านสื่อสังคมออนไลน์มากกว่าการพยากรณ์แบบปกติ ประการต่อมา ด้วยการพัฒนาและความทันสมัยของเทคโนโลยีทำให้การพยากรณ์รวมถึงรูปแบบของศาสนากระแสหลักและขนบความเชื่อรูปแบบต่างๆ ถูกพัฒนาและปรับรูปแบบและเสนอทางเลือกให้แก่ชาวดิจิทัลไทยรุ่นใหม่มากขึ้น ทำให้การให้ความหมายต่อศาสนาเป็นแบบพหุลักษณะ กล่าวคือชาวดิจิทัลรุ่นใหม่นับถือศาสนาพุทธหรือนับถือศาสนาอื่นๆ สามารถเลือกรับความเชื่อรูปแบบอื่นๆ ยึดถือบูชาวัตถุศักดิ์สิทธิ์จากศาสนาหรือไสยศาสตร์แขนงอื่นๆ ได้ในเวลาเดียวกัน มากไปกว่านั้นข้อค้นพบของบทความวิจัยชิ้นนี้คือ ความหมายของศาสนาถูกขยายผลและตีความใหม่ให้ไปไกลกว่าการเป็นที่พึ่งพาทางจิตใจให้แก่

ปัจเจกเมื่อศาสนาถูกพัฒนาโดยเทคโนโลยีที่ทันสมัย โดยเฉพาะในโลกออนไลน์ที่มีการประยุกต์และพัฒนาแอปพลิเคชันเพื่อให้บริการทางศาสนา โหราศาสตร์และการพยากรณ์ ออนไลน์กลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ทรัพยากรหรือชุดคำอธิบายเพื่อประกอบการตัดสินใจหรือเพื่อนำข้อมูลเหล่านั้นมาใช้แก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน รวมถึงเพื่อส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินชีวิตของปัจเจกในรูปแบบของการให้กำลังใจ สร้างความผ่อนคลายและลดความตึงเครียดของชาวดิจิทัลรุ่นใหม่ที่กำลังเผชิญกับสถานการณ์ที่ไม่สามารถควบคุมได้ นอกจากนี้โหราศาสตร์และการพยากรณ์ออนไลน์ยังถูกใช้พื้นที่แห่งการแสดงออกถึงตัวตนของชาวดิจิทัลแต่ละคนที่ต่างพยายามแสวงหาความหมายและหนทางของชีวิตอยู่ทุกขณะ บทความวิจัยชิ้นนี้ช่วยขยายขอบเขตการประยุกต์ใช้กรอบแนวคิด “มานุษยวิทยาการพยากรณ์” ที่ครอบคลุมในประเด็นเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของการพยากรณ์ ในฐานะที่เป็นช่องทางในการสื่อสารและแสดงออกถึงแรงปรารถนาและตัวตนของปัจเจกสภาพปัญหาและแนวทางแก้ไขรวมถึงสุขภาวะและความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากร

เอกสารอ้างอิง

- Atkinson, J. M. (1987). The Effectiveness of Shamans in an Indonesian Ritual. *American Anthropologists*, 89(2). 342-355, <https://doi.org/10.1525/aa.1987.89.2.02a00040>.
- Campbell, H. (2013). *Digital Religion: Understanding Religious Practice in New Media Worlds*. NY: Routledge.
- Cook, N. M. (1989). *Astrology in Thailand: The future and the recollection of the past*. (PhD. diss. The Australian National University)
- Comaroff, J., & Comaroff, J. L. (2000). *Millennial Capitalism: First Thoughts on a Second Coming*. North Carolina: Duke University Press.
- Evans-Pritchard, E. E. (1937). *Witchcraft, Oracles, and Magic among the Azande*. Oxford: Clarendon Press.
- Geng, L. (2015). *Fate calculation experts: diviners seeking legitimation in contemporary China*. PhD diss., The Australian National University.
- Girvan, C. (2018). What is a virtual world? Definition and classification. *Education Tech Research Dev*, 66. 1087-1100. <https://doi.org/10.1007/s11423-018-9577-y>.
- Hefner, R. (2010). "Religious Resurgence in Contemporary Asia: Southeast Asian Perspectives on Capitalism, the State, and the New Piety." *The Journal of Asian Studies*, 69(4). 1031-1047. doi: 10.1017/S002191181000291.
- Hicks, D. (Ed.) (2010). *Ritual and Belief, Readings in the Anthropology of Religion*. UK: Altamira Press
- Jackson, P. (1999). The Enchanting Spirit of Thai Capitalism: The Cult of Luang Phor Khoo and the Postmodernisation of Thai Buddhism. *Southeast Asia Research*, 7(1). 5-60. <https://doi.org/10.1177/0967828X9900700102>.
- Jackson, P., & de la Perriere, B. (2020). *A World Ever More Enchanted, Efflorescing Spirit Cults in Buddhist Southeast Asia*. Copenhagen: Nias Press.
- Malinowski, B. (1979). *Magic, science and religion and other essays*. Boston: Beacon Press.
- Kanjanaphan, A. (2020). *Kao kham kap dap khwam chua khu trongkham nai sangkhom Thai* [Crossing Over the Trap of Binary-Opposition's Beliefs in Thai Society], Developed from the Seminar Topic Entitled "Beliefs in Thai Society and Science," Social Research Institute, Chiangmai University.
- Kennedy, D. & Fox, R. (2013). 'Digital natives': An Asian perspective for using learning technologies. *International Journal of Education and Development using ICT*, 9(1). 65-79.
- Line Official Account. (2020). *LINE du duang*. Retrieved from https://www.lineofficialaccount.com/what_is_line_horoscope.php
- Matchon online. (2561). *phrq arai thammai tong mu (telu)* [why supernatural/magical believe?] Retrieved from https://www.matichon.co.th/lifestyle/news_1398915

- Pattana, K. (2012). *Mediums, Monks, and Amulets: Thai Popular Buddhism Today*. Chiang Mai: Silkworm Books.
- Pérez-Escoda, A., Castro-Zubizarreta, A., & Fandos-Igado, M. (2016). Digital skills in the Z generation: Key questions for a curricular introduction in Primary School. [La competencia digital de la Generación Z: Claves para su introducción curricular en la Educación Primaria]. *Comunicar*, 49, 71-79. <https://doi.org/10.3916/C49-2016-07>
- Poonnatree, J. (2018). *Khmer Ways of Seeing, Migration and Divinatory Improvisation in Phnom Penh* (Doctoral Dissertation). The Australian National University. Canberra
- Post Today. (2019). [Being introduced by what muang rong [less visited areas] is and the 55th provinces where tourists should go]. Retrieved from <https://www.posttoday.com/life/travel/587425>.
- Saini, E. (2018). Stranger Diviners and Their Stranger Clients: Popular Cosmology-Making and Its Kingly Power in Buddhist Thailand. *South East Asia Research*, 26(4). 416-431.
- Sørensen, J. (2013). Sortes virtuales: a comparative approach to digital divination. *Scripta Instituti Donneriani Aboensis*, 25. 181–188. <https://doi.org/10.30674/scripta.67439>
- Radcliffe-Brown, A. R. (1922). *The Andaman Islanders*. N.P. The University Press.
- Taylor, P. (2007). *Cham Muslims of the Mekong Delta: Place and mobility in the cosmopolitan periphery*. Singapore: NIAS Press.
- Taylor, P. (2004). *Goddess on the Rise: Pilgrimage and Popular Religion in Vietnam*. Hawaii: University of Hawaii Press.
- Thianthai, C. (2020). *Kansang khwamkhaochai nai khunnalaksana phruttikam lae thatsanakhati nai anakhot khong chao dichithanthai* [Understanding Thai Digital Natives' Characteristics, Behaviours, and Their Views of the Future]. (Raingan phon kanwichai chabap sombun) [Full Report]. Samnakngan khana kammakan wichai haeng chat [National Research Council of Thailand].
- Turner, V. (1975). *Revelation and divination in Ndembu ritual*. Ithaca: Cornell University Press.
- Weber, M. (1905, 1958) *Protestant Ethics and The Spirit of Capitalism*. NY: Charles Scriber's Son.